

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra občanského práva

Diplomová práce

Materiální vedení řízení

Plzeň 2019

Ludmila Benediktová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ludmila BENEDIKTOVÁ**

Osobní číslo: **R14M0008P**

Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**

Studijní obor: **Právo**

Název tématu: **Materiální vedení řízení**

Zadávací katedra: **Katedra občanského práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Historický vývoj civilního procesu
3. Současná právní úprava českého civilního procesu
4. Věcný záměr civilního řádu soudního
5. Zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení
6. Rozdíl mezi formální a materiální pravdou
7. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah kvalifikační práce:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

viz příloha

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Zdeněk Pulkrábek, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce:

8. února 2018

Termín odevzdání diplomové práce:

29. března 2019

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
pověřená osoba

V Plzni dne 2. července 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma Materiální vedení řízení zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne 29. 3. 2019

.....

Ludmila Benediktová

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucímu své diplomové práce JUDr. Zdeňkovi Pulkrábkovi, Ph.D. za odborné vedení a podnětné připomínky, které mi při zpracování kvalifikační práce poskytl. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům, kteří při mně stáli po celou dobu studia a rovněž mi byli velkou oporou při tvorbě této práce.

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Historický vývoj civilního procesu	10
2.1. Počátky a raný vývoj civilního procesu v českých zemích	10
2.2. Vývoj civilního procesu v českých zemích od 19. stol.	12
2.2.1. Civilní řád soudní	12
2.2.2. Zákon o zlidovění soudnictví	14
2.2.3. Občanský soudní řád z roku 1950	15
2.2.4. Občanský soudní řád z roku 1963	16
3. Současná právní úprava českého civilního procesu.....	18
3.1. Vymezení pojmu civilní proces	18
3.1.1. Cíl a účel civilního procesu	20
3.2. Nalézací řízení	22
3.2.1. Řízení sporné	23
3.2.2. Řízení nesporné	23
3.3. Základní principy a zásady civilního procesu	24
3.3.1. Dispoziční zásada a instituty s ní související	24
3.3.2. Projednací zásada a instituty s ní související.....	25
3.4. Civilní právo procesní.....	25
3.5. Prameny civilního práva procesního	26
3.5.1. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.....	26
3.5.2. Další prameny civilního práva procesního	27
4. Věcný záměr civilního řádu soudního	29
4.1. Nynější právní úpravy.....	29
4.1.1. Soud jako subjekt civilního procesu.....	29
4.1.2. Procesní úkony soudu.....	30
4.1.3. Nesplnění povinnosti materiálního vedení řízení	31
4.1.4. Průběh řízení.....	32
4.2. Nástin nově připravované právní úpravy.....	33

5. Zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení.....	35
5.1. Zjišťování skutkového stavu soudem	36
5.2. Základní charakteristika materiálního vedení řízení.....	37
5.2.1. Porovnání s německou a rakouskou právní úpravou.....	37
5.2.2. Srovnání s formálním vedením řízení	38
5.3. Soudcovská vysvětlovací povinnost.....	39
5.3.1. Vysvětlovací povinnost	39
5.3.2. Dotazovací povinnost.....	40
5.3.3. Poučovací povinnost.....	41
5.4. Dokazování a obstarávání informací	43
5.4.1. Spolehlivost dokazování a skutkových okolností	43
5.4.2. Volné hodnocení důkazů	45
5.4.3. Míra důkazu a vnitřní přesvědčení soudce	46
6. Rozdíl mezi formální a materiální pravdou	49
6.1. Pojem pravda	49
6.2. Zásada materiální pravdy.....	50
6.3. Zásada formální pravdy	51
6.4. Současná právní úprava	53
6.5. Judikatura.....	54
7. Závěr	57
Resumé	59
Seznam použité literatury	61
Knížní literatura.....	61
Právní předpisy	62
Internetové zdroje.....	62
Soudní rozhodnutí	64

1. Úvod

Téma Materiální vedení řízení jsem si pro svou diplomovou práci vybrala z několika důvodů, jednak si myslím, že s civilním právem procesním přijde za svůj život do styku většina z nás, tudíž je potřeba tomuto právnímu odvětví věnovat dostatek pozornosti a péče. Dalším důvodem při výběru námětu pro mě bylo prohloubení svých doposud získaných znalostí a zkušeností ohledně předmětné problematiky a současně jsem chtěla vytvořit ucelený přehled, který se bude materiálním vedením řízení zabývat, neboť jsem bohužel nenarazila na literaturu, která by se věnovala vysloveně této látce, která je neznámá nejen mnoha lajkům, což je pochopitelné, avšak jsem se setkala i s neznalostí samotného pojmu materiální vedení řízení od odborníků a profesionálů působících v právních profesích. V neposlední řadě jsem si uvedené téma zvolila proto, že bych v budoucnu ráda působila v justici, přičemž s výhledem do budoucna je taktéž spojována nutnost přijetí nového procesního předpisu, neboť současný občanský soudní řád je pro naši společnost a pro poměry v ní uspořádané zcela nedostačující.

Jak jsem již výše uvedla touto prací bych chtěla poskytnout komplexní úpravu materiálního vedení řízení, kterou chci koncipovat tak, aby byla přístupná a snadno pochopitelná nejen čtenářům právnický vzdělaným. Smyslem této diplomové práce by tedy měla být charakteristika pojmu materiálního vedení řízení, taktéž bych se chtěla zaměřit na různé komparativní pohledy a souvislosti s tím spojené, tak aby mezi jednotlivými částmi práce byly logické souvislosti.

Svou práci jsem si tedy předem rozvrhla do pěti základních částí, tak aby obsáhly podstatu vybraného námětu a postupně na sebe rozumně navazovaly, přičemž začnu historickým pojetím civilního procesu a procesních kodexů, neboť zastávám názor, že pro pochopení přítomnosti, je nutné znát minulost. Po rozebrání všech historických aspektů má práce bude přecházet přes stav současný, kde se chci věnovat naší nynější právní úpravě, pramenům práva civilního procesu a rovněž vybraným institutům, které bude potřeba rozebrat pro možnou návaznost dalších kapitol, až k perspektivám nově zamýšlené právní úpravy.

Za stěžejní považuji tu část práce, která je nazvána zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení, neboť v této se budu přímo a dopodrobna zabývat meritem věci. Kromě rozebrání různých definic materiálního vedení řízení, se chci věnovat významu, nutnosti a pojetí této činnosti, či prostředkům, kterými je

realizována. Za neméně důležitou považuji kapitolu následující, která by měla poskytnout, jak ucelený obraz o materiální a formální pravdě, tak tyto dvě zásady civilního procesu porovnat. Zde bych se chtěla pokusit vytyčit pozitiva i negativa obou pravd a samozřejmě pro lepší představivost vše doplnit příslušnými ustanoveními, či příklady z praxe.

K tvorbě této práce chci vyhledat a využít všechny podstatné a mně dostupné prameny, převážně se bude jednat o procesní právní předpisy, monografie, různé odborné články a chtěla bych také zakomponovat významná soudní rozhodnutí, ať již vydaná v minulosti, či ta nejnovější.

2. Historický vývoj civilního procesu

Civilní proces, jak jej známe dnes, nemá tutéž podobu jako v původní jednoduché společnosti, ale je beze sporu zřejmé, že tak, jak se vyvíjela společnost s ohledem na určité konkrétní dění, vyvíjelo se právo, tedy i samotný civilní proces, a to až do nynější podoby. Na jeho dlouhodobém vývoji měly podíl nejen události ve společnosti, ať již politické, hospodářské, náboženské, mravní, ale rovněž ostatní právní odvětví v rámci jednoho právního řádu, ba i států sousedních. Dá se říci, že samotné soudní řízení v jednotlivých etapách vývoje, bylo odrazem té které doby, odvíjelo se od potřeb a prospěchu společnosti, od toho, co pro sebe považovala za nejvhodnější.¹

S civilním procesem se pochopitelně vyvíjely také zásady a principy, které můžeme považovat za základ celého procesního práva, ovšem ani ty dnes neznáme v jejich původní formě, neboť si také prošly svým vývojem. Během tohoto vývinu byl proces ovládán různými druhy zásad, nicméně moderní civilní proces je charakteristický právě těmi zásadami, které umožňují větší volnost pro soudce i účastníky řízení.²

2.1. Počátky a raný vývoj civilního procesu v českých zemích

V českých zemích se první projevy civilního procesu datují již od 12. století, kdy se připravoval atentát na knížete Soběslava. V nejstarších dobách se u nás původně uplatňovalo právo staré kmenové zvykové a církevní.³

Následující 13. století bylo charakteristické snahou o oddělení soudní moci od moci ostatních, následkem čehož byl zřízen zemský soud, v jehož čele předsedal panovník a jeho hlavní funkcí bylo rozhodovat spory ve věci šlechtického práva. Jednání bylo zahájeno žalobou, které předcházela žádost o půhon podávána u starosty, a ten ji zaevidoval. Rovněž se zaznamenávalo pohnání žalovaného. Zvláštním druhem pak byl půhon potvorný, což bychom dnes mohli přirovnat

¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. 23 s. ISBN 978-80-7380-538-8.

² WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 52–54 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

³ FIALA, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Universita Karlova, 1974. 31 s.

k neodůvodněné žalobě. Proti rozhodnutí zemského soudu nebylo možné podat žádné opravné prostředky.⁴

Přeneseme-li se dále, konkrétně do roku 1627, kdy tento rok je spojen s vydáním Obnoveného zřízení zemského, narazíme na další zásadní bod ve vývoji našeho civilního procesu, a to zavedení písemné podoby. Tehdejší soudní jednání probíhala tak, že žalovaný měl povinnost zaslat žalovanému řezané cedule, z nichž měl být patrný smysl budoucí žaloby, a žalovaný se k tomuto měl vyjádřit. Do této chvíle bylo možné celý spor vyřešit cestou smírnou, ovšem pakliže by k tomuto nedošlo, přišla na řadu žaloba, která již musela splňovat určité náležitosti. S podáním žaloby musela být složena žalobní jistota, poté byl vyzván žalovaný, necht' se k podanému návrhu vyjádří. Pokud by nastala situace, že dle žalovaného trpí žaloba vadami, mohl žádat o přezkoumání této žaloby a v tomto okamžiku se samotný žalobce ocitl v pozici žalovaného.

Dalšími procesními úkony, po podání písemných námitek žalovaného, byly replika a duplika. Po provedeném dokazování byl spis zapečetěn a předán zemskému právu k rozhodnutí, kterému předcházela tajná porada.⁵ Další novinkou oproti předchozí době bylo právní zastoupení žalobce advokátem, a to na základě plné moci, která musela být připojena k žalobě.⁶

Snahy o oddělení soudnictví od státní správy vyvrcholily přijetím Obecného soudního řádu vydaného Josefem II., a to v roce 1781, který svým obsahem předbíhal vývoj procesního práva, neboť zahrnoval zásadu dispoziční i projednací, či rovnost stran.⁷ Dle Josefínského soudního řádu došlo k oddělení soudnictví od státní správy a obyvatelům měla být zaručena trojinstanční soustava rozhodování. Samotný proces pak probíhal buďto formou ústní, nebo písemnou, a rovněž bych chtěla zmínit uplatňovanou zásadu prostředečnosti. Ta se využívala právě v procesu písemném a znamenala vstup tzv. instrukčního soudce do řízení.⁸

⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. 25–26 s. ISBN 978-80-7380-538-8.

⁵ FIALA, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Universita Karlova, 1974. 34 s.

⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. 26 s. ISBN 978-80-7380-538-8.

⁷ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 54 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. 27–29 s. ISBN 978-80-7380-538-8.

Proces, ať již písemný nebo ústní, probíhal v přesně oddělených částech, kdy každá z nich byla ukončena vydáním příslušného rozhodnutí. Do té doby, než byl žalovaný připuštěn do sporu, se řízení nazývalo instrukční, následovalo řízení přednesů a důkazů. Po vydání důkazního rozsudku se řízení přeneslo do stadia projednacího, výsledkem čehož bylo opět vydání rozsudku, tentokrát konečného.

Z uvedeného a rovněž ze zásad oboustranného slyšení stran, legální důkazní teorie, legálního pořádku, tedy ze zákona vyplývajícího postupu pro jednotlivé úkony, je zřejmé, že role soudce byla do jisté míry omezena. Nemohl sám volně hodnotit důkazy, pouze dohlížel na probíhající proces a byl oprávněn o něm rozhodnout.

Ve věcech bagatelních probíhal proces zcela odlišný, pro který byly typické určité zásady, které se mimo jiné dochovaly až dodnes, jde především o ústnost, veřejnost, volné hodnocení důkazů či zásadu dispoziční. Soudní proces se skládal ze dvou etap, projednací a důkazní, přičemž *„vedení řízení vycházelo ze zásady soustředovací (koncentrační), v důsledku které s žalobními ději související skutečnosti a důkazy musely být uvedeny již v žalobě a veškerá obrana vylíčena v odpovědi s tím, že bylo upraveno právo na repliku a dupliku.“*⁹ Pro tento proces byla dále klíčová zásada materiální pravdy, kterou měl soudce zjistit provedením důkazů ohledáním, znaleckým důkazem a výslechem stran jako svědků. Bylo-li obtížné zjistit nějakou skutečnost, mohl soudce využít v rámci slušnosti své volní úvahy.¹⁰

2.2. Vývoj civilního procesu v českých zemích od 19. stol.

2.2.1. Civilní řád soudní

V pořadí dalším významným procesním předpisem byl civilní řád soudní, který spolu s dalšími právními předpisy nahradil výše zmíněný Josefínský soudní řád. Tento zákon byl pro nás závazný i po vzniku Československé republiky, neboť jej převzala, tudíž u nás tento zákon platil do poměrně nedávné doby, resp. do roku 1950, což svědčí o jeho vysoké kvalitě a patří k nejzdařilejším právním úpravám

⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. 29 s. ISBN 978-80-7380-538-8.

¹⁰ FIALA, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Universita Karlova, 1974. 38–40 s.

civilního procesu, byl dokonale uspořádán a podařilo se mu zavést nové a moderní principy do všech procesních institutů.¹¹

Procesní role soudu byla obsažena např. v ust. § 87 – § 122, které pojednávalo o doručování, ovšem v předmětném právním předpisu nalezneme rovněž několik dále uvedených ustanovení důležitých z pohledu materiálního vedení řízení. O poučovací a dotazovací povinnosti soudu pojednával např. § 432, ve kterém byla uzákoněna tzv. všeobecná poučovací povinnost, kdy „*Soudce má dáti, je-li toho třeba, stranám práva neznalým a advokátem nezastoupeným potřebný návod ku provedení jejich procesních úkonů a poučiti je o právních následcích spojených s jejich jednáními neb opomenutími. Soudce má zejména, když prohlašuje svá rozhodnutí, upozorniti takové strany na lhůtu, ve které lze rozhodnutí napadnouti opravným prostředkem, a na zákonná ustanovení, která předpisují, aby pro podání opravného prostředku byl za procesního zmocněnce ustanoven advokát.*“¹²

Nad výše citovaným ustanovením o poučovací povinnosti byl několikrát vysloven Nejvyšším soudem právní názor, a to rozhodnutím ze dne 17. 7. 1924, sp. zn. R II 241/24, kdy bylo judikováno, že „*soud není povinen, by udělil poučení, jaký opravný prostředek a u kterého správního úřadu má býti podán*“¹³, či rozhodnutím ze dne 18. 10. 1929, sp. zn. R I 801/29, bylo konstatováno, že „*nesprávné právní poučení soudem stranu neomlouvá*“.¹⁴

Zvláštní poučovací povinnost bychom poté našli v § 435, dle kterého v případě písemně podané žaloby, jež trpěla vadami, měl soudce dáti žalobci nezastoupenému advokátem potřebný návod ku příslušnému doplnění, vysvětlení či opravení.

Dále bych zde chtěla zmínit zásadní ustanovení § 182, který pojednával o povinnosti dotazovací, na základě které měl předseda při ústním jednání

¹¹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 54–55 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

¹² § 432 z. č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní) ve znění předpisů jej měnících a doplňujících do dne 31. 12. 1947

¹³ VÁŽNÝ, F. *Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských. Ročník šestý, od čísla 3355 do čísla 4520, obsahující rozhodnutí z roku 1924*. Praha. 1925. 545 s. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4358>

¹⁴ VÁŽNÝ, F. *Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských. Ročník jedenáctý, od čísla 8599 do čísla 9502, obsahující rozhodnutí z roku 1929*. Praha. 1930. 664 s.

Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4348>

dotazováním zjistit rozhodné skutečnosti pro řešení věci, či aby byly doplněny nedostatečně specifikované okolnosti odůvodňující uplatňovaný nárok nebo naopak okolnosti proti němu, dále aby byly nabídnuty nebo doplněny důkazy a celkově, aby byla učiněna všechna vysvětlení potřebná k tomu, aby „*skutkový podklad práv a nároků stranami tvrzených byl podle pravdy zjištěn*.“¹⁵

Rozhodování soudu pak bylo upraveno následovně: „*Jakmile je rozepře podle výsledků jednání a provedených důkazů zralá ke konečnému rozhodnutí, má soud toto rozhodnutí vynésti rozsudkem (rozsudek konečný)*.“¹⁶ V ostatních případech, kdy neměl být vydán rozsudek, měla rozhodnutí, nařízení a opatření formu usnesení.

Jak již shora uvedeno předchozí právní úprava stavila soudce do role spíše pasivní, kdežto civilní řád soudní dával soudci mnohem více kompetencí při vedení řízení. Byl tedy kupříkladu oprávněn provádět dotazování, mohl obstarávat důkazy.

Po vzniku Československé republiky tedy platil na jejím území civilní soudní řád z roku 1895 převzatý z bývalého Rakouska-Uherska, což s sebou přineslo i problém právního dualismu, poněvadž zatímco v Českých zemích platilo právo rakouské, na území Slovenska se uplatňovalo právo uherské.¹⁷

2.2.2. Zákon o zlidovění soudnictví

Dále bych zde chtěla zmínit zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, kterým, jak již z názvu patrně, bylo zavedeno rozhodování v senátech, ve kterých měli početní převahu soudci z lidu. Tento právní předpis přinesl mimo jiné změny v uplatňování zásady materiální pravdy, kdy tato se stala vedoucím principem celého procesu, čímž došlo k odstranění všech formálních prvků a k omezení dispozičních oprávnění stran, které již nemusely být povinně zastoupeny advokátem, a také zavedl všeobecnou poučovací povinnost soudu.¹⁸

¹⁵ § 182 z. č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní) ve znění předpisů jej měnících a doplňujících do dne 31. 12. 1947

¹⁶ § 390 odst. 1 zákona č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní) ve znění předpisů jej měnících a doplňujících do dne 31. 12. 1947

¹⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. 31–32 s. ISBN 978-80-7380-538-8.

¹⁸ *Ideová východiska věcného záměru civilního řádu soudního*. [Online]. Dostupné z: <https://crs.justice.cz/ideova-vychodiska/>

2.2.3. *Občanský soudní řád z roku 1950*

Vydáním následujícího zákona č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád), došlo k vytvoření tzv. jednotného řízení, kdy jeden právní předpis měl v sobě pojmout všechny druhy civilního soudního procesu, teoreticky šlo o odstranění rozdílů mezi řízením sporným a nesporným či nalézacím a exekucním. Bylo ale zřejmé, že takto by kodex neobstál, proto byl rozdělen do dvou částí, kdy právě ta druhá se v jedenácti hlavách věnovala řízením zvláštním, kde byla obsažena jak zvláštní řízení sporná, tak nesporná. Přestože všechna civilní řízení měla určité společné rysy, ať již principy, zásady nebo procesní instituty, nemohlo to zakládat důvod k tomu, aby byly odstraněny právě ty znaky rozdílné. Proto bylo nutné respektovat u každého jednotlivého druhu řízení jeho podstatu a tu náležitě samostatně charakterizovat, o což se předmětný kodex pokusil v části druhé, avšak i tato byla dosti chaotická.

Výrazným prvkem jednotného civilního řízení bylo např. odstranění různé terminologie stran řízení, pro které § 5 zavedl jednotné označení, a to účastníci řízení, avšak uvedené ustanovení obsahovalo tři různé definice, kdo jest za účastníka označován, ale jejich vzájemný vztah nikde vymezen nebyl. Přestože měl být pojem účastníci řízení všeobecný, tak např. v části druhé se uvádí, že „*účastníky řízení jsou žalobce a žalovaný*“.^{19 20}

I přes zavedení jednotného řízení se ovšem v praxi každý proces projevoval svými zvláštnostmi, které nešlo zcela pominout, přestože mělo být užito též procesních zásad. Tou klíčovou byla zásada materiální pravdy, na základě, které měl soud rozhodnout podle skutečného stavu, aniž by byl přímo vázán projevy stran, to však vedlo k potlačení jiných zásad, především dispoziční a projednací.²¹

S uplatňováním zásady materiální pravdy byla spjata povinnost účastníků vylíčit soudu všechny skutkové okolnosti odůvodňující jejich návrhy, a to pravdivě a úplně, stejně jako okolnosti, na které se soud dotáže.²² Pravdivost tvrzení účastníků měly prokazovat jimi navržené a označené důkazní prostředky, avšak

¹⁹ § 411 z. č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád)

²⁰ FIALA, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Universita Karlova, 1974. 60–61 s.

²¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. 34–35 s. ISBN 978-80-7380-538-8.

²² § 60 z. č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád)

jestliže neměl soud pro své rozhodnutí dostatek významných důkazů, mohl si opatřit další, stranami nenavržené.²³

Vedoucí zásada materiální pravdy spolu s principem volného uvažování důkazů byly nutné pro zjištění stavu skutečného, který měl být objasněn podle přesvědčení soudu, nikoli podle toho, jak to určoval zákon.²⁴ Při zjišťování skutkového stavu tedy soud zhodnotil výsledky provedeného dokazování, přičemž přihlížel ke všemu, co vyšlo během řízení najevo, nebo co se v průběhu řízení stalo.²⁵

Jak jsem již výše uvedla, tím že tato právní úprava upřednostňovala zásadu materiální pravdy, došlo k potlačení a nesprávnému pojetí mnoha jiných zásad. Příkladem může být zásada projednací uplatňovaná především v řízení sporném, kdy její nesprávná interpretace vedla k jejímu opaku, tudíž že v jednotném civilním řízení platí princip vyšetřovací. I takový byl následek materiální pravdy, neboť ta soudu ukládala povinnost vždy zjistit skutečný stav věci, proto bylo mnohdy vykládáno, že důkazní břemeno přechází na soud, protože ten má povinnost vše potřebné vyšetřit.²⁶

Obecně můžeme shrnout, že občanský soudní řád z roku 1950 způsobil deformaci mnoha zásad a institutů civilního procesu a vlivem omezení soudní pravomoci, která byla v určitých záležitostech přenesena např. na státní arbitráž, státní notářství nebo na národní výbory, došlo k tomu, že byl omezen předmět právní úpravy civilního procesu v podstatě na řízení, která se týkala ochrany práv fyzických osob.²⁷

2.2.4. Občanský soudní řád z roku 1963

Rokem 1963 se dostáváme k přijetí občanského soudního řádu, tedy zákona č. 99/1963 Sb., kterému se budu věnovat také v dalších kapitolách, neboť i přes

²³ § 88 z. č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád)

²⁴ FIALA, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Universita Karlova, 1974. 62 s.

²⁵ § 93 z. č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád)

²⁶ FIALA, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Universita Karlova, 1974. 63 s.

²⁷ *Ideová východiska věcného záměru civilního řádu soudního*. [Online]. Dostupné z: <https://crs.justice.cz/ideova-vychodiska/>

nespočet jeho novelizací se jedná o stále platný a současně jeden z nejdůležitějších právních předpisů upravujících vedení řízení.

Tento procesní předpis původně vycházel z jednotného řízení a nečinil tedy rozdíly mezi nalézacím řízením sporným a nesporným. Celý proces byl opět ovládnut zásadou materiální pravdy a volným hodnocením důkazů, což s sebou neslo stále stejný následek a to ten, že důkazní břemeno má soud.

Rozsah kodexu byl oproti tomu přechozímu dosti stručný, neboť tím měla být naplněna představa větší srozumitelnosti a snazší aplikovatelnosti nejen pro soudce, ale rovněž pro všechny adresáty. Vcelku byl celý zákon nesystematicky uspořádán.²⁸

Co se omezené soudní pravomoci týče, tak to přetrvávalo, neboť občanský soudní řád upravoval pouze řízení ve věcech právních poměrů fyzických osob, a to především řízení rodinná, pracovní a bytová.

Po roce 1989 bylo potřeba v souvislosti demokratickým zřízením odstranit z civilněprocesního práva nedemokratické prvky, avšak se tomu dělo cestou ne úplně zdařilou, neboť místo přijetí nové kodifikace se toto uskutečňovalo prostřednictvím novel, kdy některé z nich byly tak podstatné, že zcela právní předpis změnily. Kupříkladu došlo k obnovení soudní pravomoci, která opětovně nabyla svého rozsahu, a byly opět zavedeny tradiční instituty, např. rozsudek pro uznání, koncentrace řízení, dovolání. Postupem doby byly přijaty také další zákony, které upravovaly např. řízení insolvenční, rozhodčí, exekuční, či nesporné. Tím se úplně změnila původní koncepce občanského soudního řádu.²⁹

²⁸ FIALA, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Universita Karlova, 1974. 67 s.

²⁹ *Ideová východiska věcného záměru civilního řádu soudního*. [Online]. Dostupné z: <https://crs.justice.cz/ideova-vychodiska/>

3. Současná právní úprava českého civilního procesu

V této kapitole pojednávající o současné právní úpravě civilního procesu, tedy jak ji známe dnes, volně navážu na historický vývoj. Kromě zabývání se prameny civilního práva procesního, bych se zde ráda zaměřila na charakteristiku základních pojmů civilního procesu, principů a zásad souvisejících s materiálním vedením řízení, rozdělení řízení, stejně tak jako na vymezení rozdílů mezi pojmy civilní proces a civilní právo procesní.

3.1. Vymezení pojmu civilní proces

Pojem proces se vykládá jako „konání za účelem dosažení určitého cíle“.³⁰ „Proces v právním smyslu rozumíme právem upravený postup státem určeného orgánu za účelem autoritativního stanovení a případného nuceného uskutečnění určitého konkrétního (subjektivního) práva.“³¹ Z této definice je patrné, že pojmem proces nemůžeme označit právem upravený postup, kterým je vytvářeno právo objektivní, tedy postup zákonodárce při vytváření takového práva.³²

Civilní proces je pak jedním druhem procesu a rozumíme jím samostatné právní odvětví, které je upraveno řadou právních norem. Může pro něho existovat řada definic s různými významy, já se ale vzhledem k předmětu své práce budu věnovat pouze jedinému, a to civilnímu procesu, jakožto civilnímu soudnímu řízení, ve kterém soudy vykonávají svou civilní pravomoc.

Co se samotného vývoje týče, tím jsem se zabývala již v kapitole předchozí, je tedy zřejmé, že zprvu existovalo pouze jednotné soudní řízení, ze kterého se postupem času vyvinuly nejen různé druhy řízení, ale rovněž právní odvětví tak, jak je známe dnes. Civilní právo chránilo především soukromoprávní subjekty, kdy tito byli v postavení navzájem si rovném, a dále řešilo vztahy mezi nimi. Vlivem

³⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 40 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

³¹ FIALA, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Universita Karlova, 1974. 10 s.

³² FIALA, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Universita Karlova, 1974. 10 s.

rozvíjející se společnosti se tato ochrana rozšířila i na další případy a tím postupně vznikalo i řízení nesporné.³³

Jak jsem již shora uvedla, civilní proces bývá specifikován různě. Za legální definici můžeme označit část znění § 1 občanského soudního řádu, který civilní proces definuje jako postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení. Jiné definice zase uvádí, že civilní proces je postup soudu, popř. dalších subjektů při projednávání a rozhodování sporů o soukromé právo, avšak takovéto formulace by znamenaly, že se soud zabývá pouze řízeními spornými.³⁴

Myslím si, že za nejužitečnější definici by mohla být označena následující. „*Civilní proces můžeme proto definovat jako soubor právních vztahů vznikajících v důsledku postupu (procesních úkonů) soudu a dalších procesních subjektů při poskytování ochrany soukromoprávním a některým jiným právním vztahům.*“³⁵ Z této definice civilního procesu můžeme vyvodit tři základní prvky, a to procesní vztahy, procesní subjekty a procesní úkony.

Procesními vztahy jsou vztahy odlišné od hmotněprávních vztahů, tím nejpodstatnějším rozdílem je, že vztahy procesní jsou závazné a vynutitelné, kdežto vztahy hmotněprávní se realizují dobrovolně. Tyto vztahy vznikají, mění se a zanikají v průběhu samotného procesu (např. podání žaloby, rozšíření žaloby, smír atd.). Často procesní vztahy a proces splývají, avšak procesní vztahy mezi účastníky existují nadále, tedy např. i po vydání meritorního rozhodnutí ve věci, neboť kdyby toto neplatilo, nemohla by následně nastat právní moc či vykonatelnost rozhodnutí, popř. by nemohlo být zahájeno a probíhat řízení odvolací.

Dalším pojmem jsou procesní subjekty, zde bych jen krátce uvedla, že se jedná o subjekty, kterých se řízení přímo týká, je rozhodováno o jejich právech a povinnostech a mohou zasahovat do řízení a ovlivňovat jej. Nesmím ovšem zapomenout na soud, který je vybaven právě tou pravomocí ve věci rozhodnout, čímž se dostávám k poslední složce pojmu civilního procesu a tou jsou procesní

³³ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 33–34 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

³⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. 16–17 s. ISBN 978-80-7380-538-8.

³⁵ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 34 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

úkony, které mají významnou roli na zahájení, průběhu a ukončení řízení.³⁶ Z pohledu materiálního vedení řízení je klíčová právě role soudu, kdy na ten a jeho procesní úkony se zaměřím v kapitole následující.

Ve výše citované definici civilního procesu jest uveden další klíčový pojem, a to postup, který v sobě zahrnuje základní instituty civilního procesu, jedná se především o žalobu, dokazování a rozsudek.³⁷

3.1.1. Cíl a účel civilního procesu

Cíl civilního procesu bývá pojímán různě, může se jednat o vyřešení určitého společenského konfliktu, a to pomocí předem stanoveného formálního postupu, nebo tím nejpřednějším účelem může být poskytnutí ochrany subjektivním hmotným právům a oprávněným zájmům účastníků. I přes to, že naše platná právní úprava spočívá v zajištění spravedlivé ochrany soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků,³⁸ se různé procesní instituty od tohoto původního účelu dosti odklání a dochází k tomu, že náš český civilní proces poskytuje spíše ochranu právům a zájmům nevycházejících z poznání skutečnosti, neboť v mnoha případech je bráněno řádnému zjištění skutkového stavu. Může se tedy zdát, že účelem civilního procesu je spíše rychlé řešení právního konfliktu.³⁹

Účel civilního procesu nemůže být ztotožňován s definicí civilního soudního řízení, protože i přes nenaplnění cíle soudního řízení, se nepřestává jednat o civilní proces. Proto splnění cíle nemůže být považováno za hlavní znak civilního procesu.

Dovolím si i zde uvést jednu definici civilního procesu, který „*lze definovat jako postup soudu, stran a dalších zúčastněných subjektů při projednávání a rozhodování soukromoprávních sporů orgány výkonu soudnictví.*“⁴⁰ Účel civilního procesu můžeme tedy chápat tak, že stanovuje, jaký by měl proces být,

³⁶ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací.* 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 34–36 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

³⁷ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací.* 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 171 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

³⁸ § 1 z. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

³⁹ LAVICKÝ, P. (eds.) *Současnost a perspektivy českého civilního procesu: sborník statí.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 17 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia; sv. č. 502. ISBN 978-80-210-7686-0.

⁴⁰ MACUR, J. *Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu.* Bulletin advokacie. [Online]. 1998, č. 9, 12 s. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/files/178/BA_98_09.pdf

potažmo, jaké by měl plnit úkoly, nikoliv jaký je, nebo čím je. Takový účel poté odráží určité hodnoty, kterými má být obecně posuzován a hodnocen nejen průběh řízení, ale také následné rozhodování.

Účelem civilního procesu by neměla být jen ochrana subjektivních práv, ale rovněž ochrana právního řádu, která ovšem nemůže být uskutečňována autoritativní, nucenou kontrolou nebo dokonce nuceným splněním subjektivních povinností bez ohledu na vůli oprávněného subjektu. Je rozhodné, zda tyto subjekty požádají o ochranu a případně v jakém rozsahu. Právní řád musí být chráněn v mezích civilního soudního řádu a civilního procesu, jenž je ovládán zásadami, které upravují průběh celého řízení.

Při poskytování ochrany hraje důležitou roli také veřejný zájem, který „*na ochraně soukromoprávního řádu nelze tedy realizovat jinak než uspokojením individuálních, soukromých zájmů fyzických a právnických osob na poskytnutí ochrany jejich subjektivním právům. Naopak zase těmto soukromým zájmům nelze poskytnout ochranu jinak než realizací veřejného zájmu na výkonu soudnictví, založeného na úplném a pravdivém zjišťování sporných skutečností.*“⁴¹

Shora popsaná ochrana ohrožených nebo porušených subjektivních práv bývá také označována jako primární účel civilního řízení, přičemž by měla být spravedlivá, rychlá, nenákladná, účinná a přístupná. Sekundárním účel civilního řízení soudního pak bývá nazýváno dotváření objektivního hmotného práva a zvyšování právní jistoty. Tyto dva účely si navzájem neodporují, ba naopak jeden vychází z druhého, a to v případě rozhodování vrcholných soudních orgánů, čímž je naplněn požadavek ochrany v určité věci a současně takovéto rozhodnutí doposud nejudikované záležitosti může mít vliv na dotváření práva, či předvídatelnost a jednotnost soudních rozhodnutí.

Přestože precedenty u nás nejsou považovány za pramen práva, je důležité, aby rozhodovací činnost soudů byla stabilní a jednotná, dávala odpověď na nejrůznější otázky a byla veřejně přístupná, neboť právě to může mít pozitivní vliv na předvídatelnost soudních rozhodnutí, jako jednoho ze základních hledisek právní jistoty, dále na snížení počtu mnohdy zbytečných sporů, či vadných rozhodnutí a s tím souvisejících nákladů, dokonce by to znamenalo úsporu času.

⁴¹ MACUR, J. *Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu*. Bulletin advokacie. [Online]. 1998, č. 9, 13 s. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/files/178/BA_98_09.pdf

Oba účely civilního řízení musí být naplňovány stejnou mírou, neboť na sobě navzájem závisí, pakliže by tomu tak nebylo, vedlo by to k oslabení obou účelů, protože primárního účelu lze co nejefektivněji dosáhnout pouze za předpokladu, že judikatura bude jednotná a úplná.⁴²

3.2. Nalézací řízení

Civilní proces můžeme rozčlenit na různé druhy, pro které platí určité společné principy a zásady, neboť i tyto druhy mají společný základ. Rovněž každý samostatný druh civilního procesu má svá vlastní specifika pro něj charakteristická. Tím základním dělením bývá považováno rozdělení na řízení, kterému se se zřetelem k tématu mé práce budu věnovat, a to tedy řízení nalézací, ve kterém soud stanovuje, co je právem a vede až k vydání autoritativního rozhodnutí, a řízení vykonávací, jehož účelem je přímý výkon rozhodnutí či donucení k němu.⁴³

Nalézací řízení je považováno na nejvýznamnější, a jak již z jeho názvu patrně, zjišťuje, co je právem, anebo právo vytváří. Pojem nalézání práva není ovšem jednoznačný, neboť nejde o nalézání práva v obecném slova smyslu, ale o stanovení právního posouzení jednotlivých případů, čímž dochází k určité konkretizaci právní normy, která následně může mít vliv na budoucí případy.⁴⁴

Nalézací řízení můžeme dále rozčlenit na řízení sporná a nesporná, avšak mnohdy je obtížné striktně stanovit hranice či přesně vymezit rozdíly mezi těmito druhy nalézacího řízení. Řízení nesporná nelze obecně charakterizovat, protože nežli o celek se jedná spíše o množinu zvláštních druhů řízení, která přestože se od sebe navzájem odlišují, mají společný znak v tom smyslu, že se nejedná o řízení sporná.⁴⁵ Určité odlišnosti můžeme shledat např. ve způsobu zahájení samotného

⁴² LAVICKÝ, P. *Funkční vazby občanského práva hmotného a procesního*. Disertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. 2007. Vedoucí práce Jan Hurdík, 186–191 s.
Dostupné z:

https://is.muni.cz/th/11233/pravf_d/Funkcni_vazby_obcanskeho_prava_hmotneho_a_procesniho.pdf

⁴³ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 38–39 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

⁴⁴ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 39 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

⁴⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 286–289 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

řízení, zjišťování skutkového stavu, ale rovněž v tom, které zásady civilního procesu se uplatňují.

3.2.1. Řízení sporné

Úpravu sporného řízení nalezneme v občanském soudním řádu a můžeme ho charakterizovat rozepří mezi hmotněprávními zájmy stran, které stojí proti sobě. Mezi účastníky řízení označovanými také jako žalobce a žalovaný existuje tedy spor a rolí soudu, jakožto nezávislého třetího, je rozhodnout, na čí straně je právo, což se převážně děje formou deklaratorního rozhodnutí.

Pro sporné řízení je základní a klíčová zásada dispoziční, která se projevuje již v začátku řízení, neboť to je zahájeno výlučně návrhem (žalobou), rovněž také značí disponování žalobce s předmětem řízení, a dále zásada projednací, ze které stranám plyne povinnost předkládat soudu svá tvrzení a k těmto navrhopvat důkazy.

Hlavní funkcí řízení je poskytnout ochranu porušenému nebo ohroženému subjektivnímu právu a tím narovnat narušené vztahy mezi účastníky, proto také tuto funkci řízení označujeme za reparační.⁴⁶

3.2.2. Řízení nesporné

Do poměrně nedávné doby byla nesporná řízení upravena spolu s řízeními spornými, tedy v občanském soudním řádu, avšak nyní právní úpravu tohoto druhu nalézacího řízení najdeme v zákoně o zvláštních řízeních soudních, čemuž se budu dále věnovat v pramenech civilního práva procesního.

Již z názvu je patrné, že zde se žádný spor neřeší, řízení má funkci spíše preventivní, aby k případným budoucím sporům vůbec nemuselo dojít. V řízení nesporném převažuje zásada vyšetřovací, kdy odpovědnost za zjištění skutkového stavu nese soud, který také následně rozhodne, a to zpravidla rozhodnutím konstitutivním, které zakládá vznik, změnu nebo zánik právního vztahu. Další podstatnou zásadou je zásada oficiality, což znamená, že řízení je zahájeno z úřední povinnosti, avšak může být započato také na návrh, a současně omezuje účastníky řízení v dispozicích s předmětem řízení.

⁴⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. 49–51 s. ISBN 978-80-7380-538-8.

Na průběhu a samotném výsledku řízení je zřejmý veřejný zájem, proto také může podat návrh na zahájení řízení státní zástupce, či je oprávněn do již zahájeného řízení vstoupit.⁴⁷

3.3. Základní principy a zásady civilního procesu

Náš celý právní řád je vybudován na určitých zásadách a principech, jejichž hlavní funkcí je především správná interpretace a aplikace právních norem a jinak tomu není ani u civilního procesu. Jedná se o určitá pravidla a myšlenky, na nichž je samotný proces vybudován, ovlivňují organizaci a strukturu justice, status soudce, pravidla řízení, procesní postavení subjektů.⁴⁸

Můžeme říci, že principy jsou obecnější, nadřazené a prolínají se celým právním řádem a jsou doplňovány právě zásadami, na nichž je vybudováno soudnictví. Konkrétní druhy soudních řízení pak charakterizují zásady odvětvové, které vždy tvoří dvojice opačného významu, např. zásada materiální nebo formální pravdy, které věnuji celou 6. kapitolu. Některé zásady a principy nalezneme v Ústavě České republiky, Listině základních práv a svobod, jiné jsou zmíněny v zákonech, např. z. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, jiné naopak nikde výslovně upraveny nejsou, přesto tvoří základ, na kterém je procesní právo vybudováno.⁴⁹

Výčet principů a zásad není a nemůže být taxativní ani univerzální, může být na ně odlišně pohlíženo a rovněž jejich klasifikace je různá.

3.3.1. Dispoziční zásada a instituty s ní související

Tato zásada je typická pro řízení sporná a jak již z názvu patrně, dispoziční zásada představuje disponování, tedy procesní iniciativu účastníků, kteří rozhodují o zahájení řízení, a to podáním návrhu, čímž vymezí účastníky, předmět a rozsah samotného řízení, který může být v průběhu řízení změněn, nebo také mají vliv

⁴⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. 49–51 s. ISBN 978-80-7380-538-8.

⁴⁸ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 61 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

⁴⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 286–289 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

na ukončení řízení, což se děje např. zpětvzetím žaloby nebo smírem. Soud je zpravidla těmito návrhy vázán, přestože s nimi nemusí souhlasit.⁵⁰ V souhrnu řečeno, záleží pouze na jednotlivci, zda procesní ochranu využije, popř. v jakém rozsahu.⁵¹

Dispoziční zásada se projevuje také v úpravě rozsudku pro uznání či zmeškání, uznání nároku žalovaným.

3.3.2. Projednací zásada a instituty s ní související

Zásada projednací je důležitá pro zjištění skutkového stavu, potažmo pro rozhodnutí soudu, a uplatňuje se především ve sporných řízeních. Strany nejen opravňuje, ale i jim ukládá povinnost k tomu, aby přednesly všechna svá skutková tvrzení, na jejichž podporu připojí také důkazy. Ovšem toto neplatí bezvýjimečně, neboť také soud může provést i jiné než účastníky navržené důkazy, je-li to zapotřebí ke zjištění skutkového stavu.⁵²

S touto zásadou jsou spjaty povinnosti pravdivosti a úplnosti, nebo také aktivní role soudu, jež se projevuje prostřednictvím povinnosti dotazovací, poučovací a vysvětlovací. Aby byla vyloučena neúplnost a nepřesnost přednesů účastníků, je úkolem soudu přiměřeně působit na jednání stran. Právě touto aktivitou soudu je realizováno materiální vedení řízení.⁵³

3.4. Civilní právo procesní

Také označováno jako právo civilního procesu anebo občanské soudní procesní právo je „*souhrn právních norem, které upravují civilní proces, tj. postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení a právní vztahy, které v důsledku toho vznikají.*“⁵⁴

⁵⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 64–66 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

⁵¹ *nemo iudex sine actore* = není soudce bez žalobce

⁵² ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 66–68 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

⁵³ LAVICKÝ, P. (eds.) *Současnost a perspektivy českého civilního procesu: sborník statí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 21–23 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia; sv. č. 502. ISBN 978-80-210-7686-0.

⁵⁴ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 43 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

Civilní právo procesní je samostatným právním odvětvím práva veřejného. Je několik tezí, proč spadá právě do práva veřejného, když upravuje převážně vztahy soukromoprávní, ale především je to odůvodněno nadřazeným postavením jednoho subjektu, jakožto nositele veřejné moci, který nemá rovné postavení s ostatními subjekty. V civilním právu procesním vystupuje jako orgán veřejné moci soud, jež tak vykonává jednu ze složek moci státní.⁵⁵

Na první dojem by se mohlo zdát, že oba pojmy – civilní proces a civilní právo procesní – znamenají totéž, nicméně opak je pravdou. Civilní proces označuje právní institut, zatímco civilní právo procesní jej upravuje. Civilní právo procesní tvoří souhrn norem, které se civilního procesu týkají.⁵⁶

3.5. Prameny civilního práva procesního

Za prameny civilněprocesních norem, jež v celku tvoří právo civilního procesu můžeme označit právní předpisy různé právní síly. Mohou to být jednak normy ústavního či nadnárodního charakteru, zákony, ale rovněž předpisy podzákonné. Dále se může jednat o různé principy a zásady civilního procesu a do jisté míry mohou být pomocným pramenem taktéž soudní rozhodnutí.

3.5.1. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Tento kodex je jedním ze dvou základních právních předpisů, jež upravují civilní právo procesní, a i přes jeho četné novelizace, u nás platí přes půl století. Smyslem novel bylo jeho přizpůsobení požadavkům té které společnosti, s tím se objevovaly a zanikaly různé instituty a zásady. Od zásady materiální pravdy, která byla pro civilní proces stěžejní do roku 1991, se ustoupilo ku prospěchu zrychlení a zefektivnění celého procesu.⁵⁷

Taktéž se neustále upravovalo a rozdělovalo řízení na sporné a nesporné, až pro stále rostoucí nepřehlednost kodexu, bylo nesporné řízení vyčleněno do nového

⁵⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 29–30 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

⁵⁶ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 43–44 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

⁵⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 32–33 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

právního předpisu, a proto byl přijat zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, který je druhým podstatným právním předpisem, a nalezneme v něm úpravu převážně nesporných řízení.⁵⁸

Přesto, že je občanský soudní řád uceleně a systematicky uspořádán, tento právní předpis je na nynější poměry zcela nevyhovující, a proto je budoucnost vývoje českého civilního procesu neodmyslitelně spjata s nutností nové kodifikace. Na tento vývoj má vliv především evropské právo a jeho zásadní norma – čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, označován také jako právo na spravedlivý proces, kdy toto ustanovení zakotvuje rozhodování nezávislým a nestranným soudem, základní procesní principy a přiměřenou lhůtu k vydání rozhodnutí.

Hlavní požadavek nové právní úpravy tkví v zefektivnění procesu, a to z hlediska jeho rychlosti, hospodárnosti a funkčnosti, dále pak posílení aktivní role soudu, rychlosti a hospodárnost řízení, omezený počet soudních jednání, opatření proti zneužívání opravných prostředků či umožnění co nejsnadnějšího přístupu k soudu pro každého. Nový budoucí proces by tedy měl být jednoduchý, rychlý, málo nákladný a současně by měl zajišťovat ochranu uplatněných práv, a to i v situacích sociálně komplikovaných.⁵⁹

3.5.2. Další prameny civilního práva procesního

Vedle primárního právního předpisu shora specifikovaného, se uplatňují také další právní předpisy, a to buď přímo, anebo mají do jisté míry vliv na aplikaci norem občanského soudního řádu.

Kromě ustanovení v hlavě čtvrté Ústavy České republiky (především čl. 81, 82, 95, 96 pojednávajících o nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců, vázanosti soudce jen zákonem, rovnosti účastníků před soudem, ústnosti a veřejnosti jednání) a hlavě páté Listiny (zejména čl. 8, 36 a násl., zakotvující přístup k soudu pro každého, právo na právní pomoc, rovnost účastníků, právo na zákonného soudce, veřejnost řízení, právo účastníka vyjadřovat se, být přítomen všem úkonům a právo na rozhodnutí bez zbytečných průtahů), je to např. zákon č. 6/2002 Sb., o soudech

⁵⁸ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 44–45 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

⁵⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 56–57 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

a soudcích, či zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů.

Také nemohu opomenout právní předpisy věnující se určitému řízení, např. zákon č. 186/2006 Sb., insolvenční zákon, zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád; nebo tzv. prováděcí přepisy – vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy. Civilní proces do jisté míry upravují také normy zákona č. 36/1997 Sb., o znalcích a tlumočnících, zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, spolu s advokátním tarifem, vyhláška č. 177/1996 Sb.⁶⁰

S ohledem na členství České republiky v Evropské unii, zde nemohu opomenout ani právo evropské, jakožto pramen civilněprocesního práva. Dělíme ho na právo primární, představující např. zakládající smlouvy, a sekundární, jež zahrnuje nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska. Obě tato práva jsou však nadřazeny právu vnitrostátnímu, kdy jejich aplikační přednost je ústavně zaručena.⁶¹ Evropské právo se civilního procesu dotýká nejvíce prostřednictvím nařízení a směrnic. Nařízení je bezprostředně aplikovatelné a má přímý účinek, a proto se jedná o nejúčinnější prostředek sjednocování práva Evropské unie. Příkladem procesních norem práva Evropské unie může být upravení pravomoci a příslušnosti ve sporech s přeshraničním prvkem, uznání a výkon cizích rozhodnutí, spolupráce soudů členských států. Co se směrnic týče, tak ty nejsou přímo závazné, avšak členskému státu ukládají povinnost implementace jejího obsahu do svého právního řádu.⁶²

⁶⁰ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací.* 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 45–46 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

⁶¹ č. 10 z. č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

⁶² ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní.* 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 37–39 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

4. Věcný záměr civilního řádu soudního

Touto kapitolou chci navázat na současnou právní úpravu civilního procesu, kterou jsem se již okrajově zabývala v oddílu předcházejícím, a kterou bych chtěla porovnat s věcným záměrem civilního řádu soudního, tedy s nově připravovaným procesním předpisem, který český právní řád nutně potřebuje, neboť nynější právní úprava civilního procesu neodpovídá současným společenským poměrům.

Z původního občanského soudního řádu, jež prvotně vycházel ze zásady materiální pravdy, kdy soudy rozhodovaly podle skutečného stavu, se postupem četných novelizací přeformuloval a tíhnul spíše k zásadě formální pravdy, tedy rozhodování dle stavu ve věci prokázaného podle daných pravidel. Důsledkem uvedeného dochází často ke zmatečným a dlouhotrvajícím řízením, neboť účastníci jsou mnohdy práva neznalí a nerozumějí různým institutům procesu.⁶³

4.1. Nynější právní úpravy

Civilní právo by mělo poskytovat ochranu soukromému právu, na základě čehož je civilnímu soudu svěřeno projednávat a rozhodovat různé soukromoprávní záležitosti. Příkladem mohou být spory založené na protikladných zájmech stran, či věci, které tyto zájmy postrádají, nucený výkon rozhodnutí, uplatnění a uspokojování pohledávek v případě úpadku. V civilním soudním řízení tedy mohou být projednávány různorodé věci, pro které ovšem nemohou platit stejná pravidla, a proto jsou rozlišovány jednotlivé druhy řízení. Tím klíčovým je nalézací řízení sporné, na které navazují ostatní druhy civilního procesu.⁶⁴

4.1.1. Soud jako subjekt civilního procesu

Jak jsem již výše uvedla, subjekty jsou jedním ze základních prvků charakterizujících civilní proces. „*Procesní subjekty jsou ty subjekty, které svou činností právě ovlivňují proces a které jsou k tomu účelu vybaveny procesními*

⁶³ *Nový civilní řád soudní*. Bulletin advokacie. [Online]. publikováno 4. 12. 2017. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/novy-civilni-rad-soudni?browser=full>

⁶⁴ *Nový civilní řád soudní*. Bulletin advokacie. [Online]. publikováno 4. 12. 2017. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/novy-civilni-rad-soudni?browser=full>

právy a procesními povinnostmi. Mezi subjekty řízení při tom vznikají procesněprávní vztahy.“⁶⁵ Do subjektů řízení, jež jsou obligatorní, tudíž bez nich nemůže proces existovat, řadíme soud a účastníky řízení.

Soudem rozumíme instituci, prostřednictvím které stát vykonává jednu ze svých základních funkcí, a tou je ochrana práv. Tento úkol soudy plní svou procesní činností. Pojem soud můžeme tedy pojmovit několika způsoby, jedná se o státní orgán vystupující jako procesní subjekt, jež je vybaven pravomocí rozhodnout. Z tohoto důvodu mu taktéž náleží nadřazené postavení bez ohledu na to, zda v konkrétní věci rozhoduje samosoudce či senát, avšak současně je podřízen režimu soudního řízení.

Ve sporném řízení má soud postavení nezúčastněného třetího, který je nestranný, nezávislý a jeho úkolem je vyřešit konflikt mezi stranami, tzn. autoritativně celý proces řídit a rozhodnout. V procesu se bez přímé účasti, vlivu nebo následné kontroly soudu takřka ničeho neodehraje. V řízení nesporném je role soudu větší, neboť se v něm neuplatňuje zásada dispoziční a projednací.

Cílem činnosti soudu je poskytnutí ochrany narušeným nebo ohroženým subjektivním právům. Nenaplnění tohoto cíle by pak znamenalo odepření spravedlnosti, proto postavení soudu musí být takové, jak výše uvedeno. V souvislosti s tím je také podstatná zásada arbitrárního pořádku, dle které musí soud řídit proces co nejúčelněji.⁶⁶

4.1.2. Procesní úkony soudu

Vedení celého řízení, stejně tak jako projednání a rozhodnutí ve věci, soud činí procesními úkony, jimiž jsou zejména rozhodnutí a opatření či výzvy, sdělení nebo upozornění. Procesní úkony mohou být soudem prováděny buďto nezávisle na procesních úkonech účastníků, či jako reakce na ně.

Procesní úkony soud provádí zejména v prostorách soudu, mimořádně i na jiných místech a výjimečně je soudu pro provedení určitého procesního úkonu

⁶⁵ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A.. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací.* 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 87 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

⁶⁶ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A.. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací.* 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 92–94 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

určena lhůta. Ve většině případů jsou úkony uskutečňovány v okamžiku dle uvážení soudu, přičemž by věc měla být projednána a rozhodnuta co nejrychleji.

Co se týče formy procesních úkonů, tak ty jsou soudem činěny vždy zásadně výslovně, ať už písemně nebo ústně, avšak musí být zákonným způsobem zaznamenány, čímž je zaručeno, že u nich může být případně přezkoumána zákonitost a věcná správnost postupu soudu. Nynější právní úprava dovoluje záznam obsahu procesních úkonů zvukově či zvukově obrazově nebo protokolem.

Nejdůležitějším procesním úkonem soudu je rozhodnutí, ať již upravující procesní podmínky či ve věci samé. Náš civilní proces zná dvě základní formy rozhodnutí – rozsudek a usnesení, jejichž základní vlastností je právní moc a vykonatelnost. Právní moc rozlišujeme materiální, která představuje závaznost a nezměnitelnost soudního rozhodnutí, a formální vyjadřující rozhodnutí konečné, které již nelze napadnout řádným opravným prostředkem.⁶⁷

4.1.3. Nesplnění povinnosti materiálního vedení řízení

Občanský soudní řád stanovuje, aby postup soudu v již zahájeném řízení vedl k tomu, aby celá věc byla co nejrychleji projednána a rozhodnuta, přičemž především usiluje o vyřešení sporu smírnou cestou.⁶⁸ Toto ustanovení má do jisté míry spojitost s právem na spravedlivý proces deklarovaným Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, kdy tyto nároky na soud by do jisté míry měly mít vliv nejen na vedení řízení, ale rovněž na individuální přístup soudu ke každému jednotlivému případu s ohledem na okolnosti dané věci.

Ovšem praxe je trochu odlišná od výše uvedeného. Pravděpodobně nejproblematičtější je zavedený přístup soudu, který je bez zřetele na poměry určitého případu stále stejný. Příkladem může být přidělování nového nápadu určitému senátu, a to v souladu s rozvrhem práce. Ve většině případů se návrhem nejprve zabývají jiné soudní osoby např. vyšší soudní úředník, který celou věc soudci předpřipraví. Přestože jednání má být nařízeno k projednání věci samé⁶⁹ a nikoli pouze k přípravě tohoto jednání, nebývá výjimkou, že soudce se s celou věcí seznámí až při prvním jednání, kde si se stranami vyjasňuje sporné skutečnosti

⁶⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 159–165 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

⁶⁸ § 100 odst. 1 z. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

⁶⁹ § 115 odst. 1 z. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

mezi nimi, taktéž právní stanoviska stran a utváří si přehled o dokazování, důkazních prostředcích. Takto zavedený přístup soudu je mnohdy zdlouhavý a neúměrně nákladný.⁷⁰

4.1.4. Průběh řízení

Řízení vede věcně a místně příslušný soud, který tak koná nestranně, bez zbytečných průtahů, aby bylo ve věci správně rozhodnuto, tedy nejen z pohledu práva hmotného, ale rovněž způsobem, jež bude správný, zákonný a zajistí právo účastníka na soudní ochranu.⁷¹

Uvedeného je možné lépe dosáhnout v případě předcházející kvalitní přípravy jednání, třebaže tato je projevem spíše formálního vedení řízení, nalezneme v ní i určité a podstatné prvky materiálního vedení řízení, např. se jedná o zkoumání vad návrhů na zahájení řízení a jejich odstraňování prostřednictvím výzvy soudu. Takovýto postup soudu nemůže být formální, protože je nutné, aby daný účastník věděl, v čem je jeho podání chybné a jak má učinit nápravu.

Dalším příkladem může být stanovení soudu, které sporné skutečnosti učiní předmětem dokazování, přičemž by se mělo jednat pouze o ty, které jsou významné pro vydání soudního rozhodnutí. Nejprve si soud utvoří představu o právní kvalifikaci daného případu. Jestliže ovšem vyjde najevo, že účastník neuvedl všechny rozhodné skutečnosti, nebo ne úplně, věc je možné po právní stránce posoudit jinak, než účastník navrhuje a je potřeba doplnit vylíčené rozhodné skutečnosti, či je nezbytné, aby účastník označil důkazy na podporu svých tvrzení, musí být soudcem vyzván k doplnění a současně poučen o následcích neuposlechnutí takového výzvy.⁷² Utvoří-li si soud představu o předmětu dokazování, musí si dále stanovit, jakými důkazními prostředky jej bude provádět.⁷³

⁷⁰ LAVICKÝ, P. *Funkční vazby občanského práva hmotného a procesního*. Disertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. 2007. Vedoucí práce Jan Hurdík, 240–241 s.

Dostupné z:

https://is.muni.cz/th/11233/pravf_d/Funkcni_vazby_obcanskeho_prava_hmotneho_a_procesniho.pdf

⁷¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 180 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

⁷² § 118a z. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

⁷³ LAVICKÝ, P. *Funkční vazby občanského práva hmotného a procesního*. Disertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. 2007. Vedoucí práce Jan Hurdík, 242–246 s.

Dostupné z:

https://is.muni.cz/th/11233/pravf_d/Funkcni_vazby_obcanskeho_prava_hmotneho_a_procesniho.pdf

Role soudu je dosti široká, neboť před tím, než rozhodne ve věci samé, vede jednání, činí různá opatření, provádí dokazování a hodnotí jeho výsledky a další.⁷⁴ Z pohledu materiálního vedení řízení je významná především poučovací povinnost soudu při jednání, která je upravena v § 118a odst. 1–3 občanského soudního řádu. Při objasňování skutkového stavu soud působí na účastníky právě prostřednictvím této povinnosti, aby dospěl k tomu, že strany vylíčí všechny rozhodné skutečnosti a současně navrhnou provedení určitých důkazních prostředků. Pokud by se procesní strany neřídily poučením soudu, mohlo by to pro ně mít negativní následky, o čemž musí být předem poučeny.⁷⁵

Pro vydání rozhodnutí, jakožto naplnění cíle civilního procesu, je důležitý správně zjištěný skutkový stav a současně rychlost a hospodárnost řízení, proto se v civilním procesu uplatňuje koncentrace řízení. Není tedy podstatné jen to, zda byl určitý důkazní prostředek navržen nebo proveden, ale také zda se tak stalo včas. Koncentrace řízení neomezuje pouze účastníky, ale rovněž soud, provádí-li důkazy z vlastní iniciativy. Pokud by došlo k tomu, že pozdě navržený důkazní prostředek by byl soudem přesto proveden a hodnocen v souvislosti s rozhodnutím ve věci, mohlo by to znamenat vadu řízení, která by mohla vést až ke zrušení předmětného rozhodnutí.⁷⁶

4.2. Nástin nově připravované právní úpravy

Diskuse o nutnosti přijetí nové právní úpravy civilního procesu se vedou již desítky let, neboť ta současná zcela nevyhovuje společenským poměrům a vývoji společnosti. V roce 2016 byla bývalým ministrem spravedlnosti ustanovena nová komise, jednalo se původně o šestičlennou skupinu akademiků i soudců, která měla připravit návrh nového občanského soudního řádu a s ním souvisejících právních předpisů.⁷⁷ O rok později byl představen věcný záměr nového civilního řádu soudního, kdy tato koncepce nového kodexu byla zpřístupněna veřejnosti k veřejné

⁷⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 180 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

⁷⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 224 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

⁷⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 181–182 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

⁷⁷ *Pelikán představil novou komisi pro přípravu občanského soudního řádu*. [Online]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2016/04/pelikan-predstavil-novou-komisi-pro-pripravu-obcanskeho-soudniho-radu/>

diskusi, a to prostřednictvím webové stránky k tomu určené. K samotnému přijetí nového procesního předpisu je ještě dlouhá cesta, avšak níže bych se chtěla zaměřit na nejvýraznější zamýšlené změny oproti současné právní úpravě.⁷⁸

Civilní proces by měl být vybudován na dvou základních zásadách, kdy tou první je zásada dispoziční, která účastníky opravňuje k volnému nakládání s řízením, co do zahájení řízení, stejně tak vymezení jeho předmětu či skončení sporu. Druhou výraznou zásadou je modifikovaná projednací zásada, dle které mají účastníci povinnost tvrzení a důkazní, což má vést k objasnění skutkového stavu, za současného uložení povinnosti pravdivosti. Avšak tímto nemá být dotčeno právo soudu se aktivně podílet na zjišťování skutkového stavu, čímž je kladen větší důraz na materiální vedení řízení.

Smyslem nové právní úpravy by měla také být zásada procesní ekonomie, která znamená co největší rychlost řízení s co nejnižšími náklady, avšak toto nesmí být k tíži věcně správného rozhodnutí. Další podstatnou změnou oproti dnešní právní úpravě je rozšíření povinného zastoupení advokátem či dovolání, jakožto řádný opravný prostředek.⁷⁹

⁷⁸ *Krok za krokem k novému civilnímu řádu soudnímu.* [Online]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/krok-za-krokem-k-novemu-civilnimu-radu-soudnimu>

⁷⁹ *Věcný záměr civilního řádu soudního.* [Online]. Dostupné z: <https://crs.justice.cz/#cast-2-rizeni-pred-soudem-prvniho-stupne>

5. Zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení

Civilní právo procesní slouží k uskutečňování práva soukromého, napomáhá oprávněnému k uznání jeho práva a povinného donucuje splnit určitou povinnost. Tento úkol civilního procesu je velmi těžký a důležitý zároveň, neboť vydat v konkrétním sporu spravedlivý rozsudek může ve společnosti vůbec vyvolat nejen úctu a uznání, pocit uspokojení a mír, ale i působit výchovně. Vydání právě tohoto spravedlivého rozsudku předchází nalezení práva a pravdy, což bývá mnohdy skryto v různých navzájem si odporujících skutečnostech, které jsou tvrzeny stranami sporu a předloženy soudu. Pokud má procesní právo plnit vše výše uvedené, musí rovněž splňovat určité požadavky, především co do právních předpisů, kterými jsou vázány nejen strany, ale upravují i postup soudu, což zaručí správné rozhodnutí sporu, a co do osoby soudce, tedy jeho způsobilost.

Aby mohl soudce zjistit, co v jednotlivých případech má být po právu, musí být vybaven rozhodovací pravomocí, s čímž se pojí také právo obstarat si náležité podklady, a to takové, které co nejvěrohodněji popíší nastalou situaci mezi stranami, o kterou se vede soudní řízení.⁸⁰ Často soud potřebuje součinnost třetích osob, tedy těch nepřímo zúčastněných na předmětu řízení, neboť např. jejich výslechem či předložením určité věci mohou soudu dopomoci nejen ke zjištění skutkového stavu, ale posléze k vydání rozhodnutí. V těchto případech nemůže soud spoléhat pouze na dobrou vůli těchto třetích osob, které nemusí chtít spolupracovat, tudíž je vybaven další pravomocí, a to donucovací. Ta se projevuje zejména různými peněžitými sankcemi.⁸¹

Samotné zjišťování skutkového stavu se odvíjí od toho, zda je řízení ovládáno zásadou vyšetřovací, kdy hlavní roli při objasnění všech podstatných skutečností má soud, neboť v takových řízeních je na pravdivém objasnění celé věci veřejný zájem, či je ovládáno zásadou projednací. Původní projednací zásadu bylo třeba modifikovat, protože znamenala zjištění skutkového stavu pouze stranami, do čehož nemohl soud nikterak zasahovat, proto také často rozhodoval na základě

⁸⁰ HORA, V. *Československé civilní právo procesní. Díl 1, Nauka o organizaci a příslušnosti soudů, se stálým zřetelem ke Slovensku a Podkarpatské Rusi*. Praha: nákladem vlastním / Všehrd, 1934. 9–10 s. ISBN 978-80-7357-540-3.

⁸¹ HORA, V. *Československé civilní právo procesní. Díl 1, Nauka o organizaci a příslušnosti soudů, se stálým zřetelem ke Slovensku a Podkarpatské Rusi*. Praha: nákladem vlastním / Všehrd, 1934. 36–37 s. ISBN 978-80-7357-540-3.

formální, nikoli materiální pravdy. Modifikací se tudíž posílila role soudu, který je v rámci materiálního vedení řízení oprávněn aktivně zasahovat do zjišťování skutkového stavu. Současně jsou strany vázány povinností pravdivosti a úplnosti, z čehož je patrné, že v současné době se na zjištění skutkového stavu podílí jak soud, tak strany řízení.⁸²

5.1. Zjišťování skutkového stavu soudem

Moc soudní, jakožto druh moci veřejné, představuje řídicí roli v civilním procesu, jež zahrnuje aktivní ovlivňování a usměrňování celého průběhu řízení, nemělo by tedy záležet pouze na vůli stran. Toto mocenské postavení soudu s sebou nese odpovědnost za náležitý průběh řízení, ovšem ten nesmí být autoritářský.⁸³

Soud celé řízení vede tak, aby bylo shromážděno dostatečné množství skutkového materiálu, na jehož základě soud dospěje k objektivnímu a nestrannému zjištění skutkového stavu. Zájem na objasnění skutkového stavu by měly mít především strany sporu, které jsou v této souvislosti vybaveny řadou oprávnění, ale i povinnostmi. Především bych chtěla zmínit povinnost pravdivosti, na kterou se v celém vývoji civilního procesu nahlíželo nejrůzněji, nicméně tato povinnost neznamená omezení stran, přestože zakazuje vědomou lež. Stranám však nadále umožňuje projevovat své myšlenky či podezření, které mohou být pravdivé, ale i nemusí.⁸⁴

Avšak ani úloha soudu při zjišťování skutkového stavu nemůže zůstat pasivní, neboť právě odrazem toho, jak soud řízení vede, je spravedlivé, rychlé a málo nákladné rozhodnutí.

⁸² LAVICKÝ, P. a kol. *Moderní civilní proces*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 51–53 s. ISBN 978-80-210-7601-3.

⁸³ LAVICKÝ, P. *Funkční vazby občanského práva hmotného a procesního*. Disertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. 2007. Vedoucí práce Jan Hurdík, 238–239 s.

Dostupné z:

https://is.muni.cz/th/11233/pravf_d/Funkcni_vazby_obcanskeho_prava_hmotneho_a_procesniho.pdf

⁸⁴ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. 55–57 s. ISBN 80-210-2539-5.

5.2. Základní charakteristika materiálního vedení řízení

K naplnění cíle celého civilního procesu, tzn. vydání rozhodnutí ve věci, je důležitou a zákonem předvídanou aktivitou soudu zjistit skutkový stav, který bude co nejdříve odpovídat stavu skutečnému. Nejen to pojímá povinnost materiálního vedení řízení, které doplňuje a reálně provádí povinnost pravdivosti, která je uložena procesním stranám. Přestože je soud do jisté míry vázán podaným návrhem, je nutné, aby byl skutkový stav zjištěn komplexně.

Materiálním vedením řízení tedy rozumíme činnost soudu, kdy tato je „zaměřená na shromažďování, strukturování a zpracovávání skutkových přednesů a důkazních návrhů. Má zajistit vyčerpávající projednání sporu a věcně správné rozhodnutí soudu.“⁸⁵ Jednodušeji řečeno, soudu jsou uloženy povinnosti, kdy jejich splněním se má zasloužit o to, aby na základě procesní látky vycházelo jeho rozhodnutí ze skutkového stavu, který bude, jak již shora uvedeno, co nejúplněji objasněn a co nejvíce se bude přibližovat pravdě.⁸⁶

Tato aktivní role soudu je vykonávána především prostřednictvím vysvětlovací, dotazovací a poučovací povinnosti, kterým se budu věnovat níže.

5.2.1. Porovnání s německou a rakouskou právní úpravou

Německá a rakouská právní úprava civilního řízení soudního klade důraz na materiální vedení sporu, kdy v souvislosti s uplatňováním zásady projednací a dispoziční vede řízení soud, který rovněž rozhoduje o jeho uspořádání, přípravě věci a také o projednání skutkových a právních otázek včetně jejich pořadí.⁸⁷

Zatímco rakouská literatura podřazuje pod materiální vedení řízení také již výše uvedené strukturování procesní látky, kam spadá např. spojení několika věcí ke společnému projednání, či vyloučení určité věci k samostatnému projednání,

⁸⁵ LAVICKÝ, P. a kol. *Moderní civilní proces*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 62 s. ISBN 978-80-210-7601-3.

⁸⁶ LAVICKÝ, P. a kol. *Moderní civilní proces*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 62–64 s. ISBN 978-80-210-7601-3.

⁸⁷ LAVICKÝ, P. *Funkční vazby občanského práva hmotného a procesního*. Disertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. 2007. Vedoucí práce Jan Hurdík, 239 s.

Dostupné z:

https://is.muni.cz/th/11233/pravf_d/Funkcni_vazby_obcanskeho_prava_hmotneho_a_procesniho.pdf

anebo přerušeni řízení,⁸⁸ z pohledu české právní úpravy radíme tyto nástroje spíše pod formální vedení řízení, neboť vedou ke splnění úkolu hospodárnosti a rychlosti řízení.⁸⁹

V německé právní úpravě materiálního vedení sporu je soudu uložena povinnost projednat s účastníky právní a skutkové otázky, popř. se stran dotazovat, působit na strany sporu tak, aby všechny rozhodné skutečnosti byly objasněny a spolu s tím navrženy důkazní prostředky, z úřední povinnosti přihlížet k určitým okolnostem, určovat lhůty k vyjádření a další. Důvodem kladení těchto požadavků na soud je, aby v souvislosti s uplatňováním dotazovací, vysvětlovací a poučovací povinnosti byla věc rychle a spravedlivě projednána a rozhodnuta na základě úplně a pravdivě zjištěného skutkového stavu. Není tedy žádoucí, aby soud postupoval v každé věci podle předem stanovených pravidel, ale aby svůj přístup volil s ohledem na právě řešený případ.⁹⁰

5.2.2. *Srovnání s formálním vedením řízení*

Na rozdíl od materiálního vedení řízení, jež je zaměřeno na zpracování procesního materiálu, rozlišuje civilní právo procesní také formální vedení řízení, které samotné řízení organizuje. Formální vedení řízení spočívá v aktivní roli soudu již před samotným projednáním věci, kdy soud zkoumá možné nedostatky v podmínkách řízení či překážky, které ovlivňují vyřízení věci. Dále sem spadá příprava jednání, aby mohlo být ve věci rozhodnuto nejlépe při jediném jednání, nařizování ústních jednání, včetně stanovení termínů, řádného předvolání stran, jejich zástupců, popř. svědků. Soud ve smyslu formálního vedení řízení má dále povinnost vést samotné řízení, stanovovat termíny a lhůty, poplatky, zajistit předvedení osob, vyžádat si zprávy, vyzvat k předložení listin, ustanovuje tlumočníka nebo činí opatření v případě účasti postižené osoby při jednání.⁹¹

⁸⁸ LAVICKÝ, P. a kol. *Moderní civilní proces*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 70 s. ISBN 978-80-210-7601-3.

⁸⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 182–183 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

⁹⁰ LAVICKÝ, P. *Funkční vazby občanského práva hmotného a procesního*. Disertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. 2007. Vedoucí práce Jan Hurdík, 239–340 s.

Dostupné z:

https://is.muni.cz/th/11233/pravf_d/Funkcni_vazby_obcanskeho_prava_hmotneho_a_procesniho.pdf

⁹¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 182–183 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

Z uvedeného je patrné, že formální vedení řízení se zabývá vnějším průběhem řízení, kdežto materiální vedení řízení vnitřní obsahovou stránkou, nicméně mnohdy jednotlivé formy vedení řízení splývají.⁹²

5.3. Soudcovská vysvětlovací povinnost

Do vzájemného procesního vztahu stran a soudu spadá také vysvětlovací, dotazovací a poučovací povinnost, v širším pojetí také často označováno jako soudcovská vysvětlovací povinnost, jež je spojena s objasňováním skutkového stavu, a pomocí které soud realizuje materiální vedení řízení. Jak jsem již nastínila, soudcovskou vysvětlovací povinnost můžeme chápat dvěma způsoby. Prvním je tedy již zmíněné širší pojetí, kdy pod univerzální pojem soudcovská vysvětlovací povinnost jsou podřazovány povinnosti dotazovací, poučovací a vysvětlovací jako jeho podskupiny, avšak ty se vzájemně tak prolínají, že jednotlivé z nich nelze přesně vymezit. Druhé a níže rozvedené užší pojetí považuje zmíněné povinnosti soudu za rovnocenné složky, pro které neexistuje jediný nadřazený pojem.⁹³

5.3.1. Vysvětlovací povinnost

S ohledem na výše definované užší a širší pojetí, může být tato povinnost vykládána dvěma způsoby, já se však pro přesnější vymezení budu věnovat pojetí užšímu. Vysvětlení jsou pro materiální vedení řízení nezbytná, neboť v souvislosti s povinností pravdivosti a úplnosti vedou k pravdivému objasnění skutkového stavu, uplatňovaných práv a nároků.

Vysvětlovací povinnost může být realizována ve větším rozsahu, tudíž se nezaměřuje jen na procesní strany, ale zahrnuje obsáhlejší roli soudu při objasňování skutkového stavu. Do okruhu záležitostí, kterými soud tuto povinnost provádí, můžeme řadit např. následující ustanovení občanského soudního řádu: § 120 odst. 2 – provedení jiných důkazů než účastníky navrženými, § 127 – vyžádání si znaleckého posudku, § 129 odst. 2 – opatření listiny od jiného soudu, orgánu nebo právnické osoby nebo § 130 – předložení předmětu k ohledání.

⁹² LAVICKÝ, P. a kol. *Moderní civilní proces*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 62–63 s. ISBN 978-80-210-7601-3.

⁹³ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. 197 s. ISBN 80-210-2539-5.

Tato povinnost je úzce spjata s povinností poučovací, protože aktivitu pro zjištění skutkového stavu by měly prvotně vyvíjet procesní strany, proto by také vysvětlovací povinnost měla nastoupit až v případě, že na základě stranami předložených důkazů a soudem neúspěšného poučení účastníků není možné skutkový stav řádně objasnit.⁹⁴

5.3.2. Dotazovací povinnost

Dotazovací povinností, která vyplývá již z povahy a funkce civilního soudního řízení, chápeme aktivní úlohu soudu, který prostřednictvím formulovaných dotazů vede řízení k úplnému a pravdivému zjištění skutkového stavu.⁹⁵ Konkrétními dotazy, které jsou kladeny stranám, jejich právním zástupcům nebo např. znalcům, svědkům, v průběhu celého řízení, soud zjišťuje rozhodná skutková tvrzení, vysvětlení určitých skutečností nebo doplnění tvrzení, čímž se snaží odstranit mezery v dokazování, což je nutné pro posouzení a rozhodnutí věci.

Dotazování je spjata s povinností pravdivosti, protože pokud by nebyly podstatné skutečnosti procesními stranami vylíčeny pravdivě, mohlo by to mít za následek nevěrohodnost důkazu. V našem procesním předpisu byla postupně všechna ustanovení, která obsahovala povinnost pravdivosti, odstraněna. Poslední ustanovení pojímající povinnost pravdivosti (§ 101 odst. 1 občanského soudního řádu), které účastníkům řízení ukládalo „*pravdivě a úplně vylíčit všechny potřebné skutečnosti*“, bylo novelou z 12. 1. 2000 zrušeno.⁹⁶

Obecné ustanovení o dotazovací povinnosti tedy v nynějším občanském soudním řádu nenalezneme, nicméně se za něj dá usuzovat § 6, dle kterého má soud povinnost postupovat v součinnosti s účastníky řízení, aby sporné skutečnosti mezi účastníky byly spolehlivě zjištěny.⁹⁷

⁹⁴ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. 198–199 s. ISBN 80-210-2539-5.

⁹⁵ LAVICKÁ, P. *Komparativní pohled na materiální vedení řízení s důrazem na vymezení poučovací povinnosti*. Časopis pro právní vědu a praxi. [Online]. 2017, č. 2, s. 275-284.
Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/7052>

⁹⁶ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. 205 s. ISBN 80-210-2539-5.

⁹⁷ LAVICKÁ, P. *Komparativní pohled na materiální vedení řízení s důrazem na vymezení poučovací povinnosti*. Časopis pro právní vědu a praxi. [Online]. 2017, č. 2, s. 275-284.
Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/7052>

5.3.3. Poučovací povinnost

„Smyslem poučovací povinnosti soudu je informovat účastníka o tom, jaká má v řízení práva a povinnosti, aby jím provedené procesní úkony mohly vyvolávat zamýšlené účinky a aby mohl splnit své procesní povinnosti. Poučovací povinnost se uskutečňuje v zájmu dosažení materiální spravedlnosti a rovnosti účastníků řízení.“⁹⁸

Poučovací povinnost tedy zahrnuje činnost soudu, jenž má poskytnout stranám všechny potřebné informace o jejich procesních právech a povinnostech, především neznalé straně, která v řízení není právně zastoupena, tak aby během celého řízení neutrpěla újmu. Co se týče účastníků, jež jsou v řízení zastoupeny advokátem, tak zde Ústavní soud judikoval, že ti by v první řadě měli dostat všechny potřebné informace právě od svého právního zástupce, kdy soud může tuto skutečnost při určování rozsahu obecné poučovací povinnosti zohlednit, avšak výjimkou je případ, kdy i zastoupenému účastníkovi musí soud ze zákona poučení poskytnout.⁹⁹

Bez ohledu na projednávanou věc nesmí poučovací povinnost vést k pochybnostem účastníků o nestrannosti soudce, nebo ke zvýhodňování jedné strany na úkor strany druhé, v důsledku čehož by došlo k porušení zásady rovnosti, tedy rovného procesního postavení účastníků.¹⁰⁰

Soud tedy není oprávněn účastníkům radit, jak ve věci dále postupovat, aby spor skončil ku jejich prospěchu.¹⁰¹ Tentýž názor vyslovil ve svém rozhodnutí Ústavní soud České republiky a to, že *„soudy neposkytují účastníkům poučení o jejich procesních právech a povinnostech za každých okolností, nýbrž jen tehdy, vyžaduje-li to v té které konkrétní procesní situaci zákon. Rozhodně není možno chápat poučovací povinnost jako nárok na poskytnutí návodu na úspěch ve věci samé...“*¹⁰²

⁹⁸ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 15. 1. 2019, sp. zn. III. ÚS 2634/18 obdobně Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. I. ÚS 4004/14

⁹⁹ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 15. 1. 2019, sp. zn. III. ÚS 2634/18

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 19. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 104/96

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 15. 1. 2019, sp. zn. III. ÚS 2634/18

¹⁰¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 184–185 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

¹⁰² Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 4. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 1642/14 obdobně Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 15. 1. 2019, sp. zn. III. ÚS 2634/18

Poučení je nutné především proto, aby strany uvedly všechna svá tvrzení, která považují za právně významná, neboť podle nich bude věc posouzena bez ohledu, zda se jedná o pro ně příznivé nebo nepříznivé okolnosti. Soud také musí strany poučit o označení či doplnění důkazních návrhů dosud neprovedených.¹⁰³ Pokud by se účastníci neřídili poučením soudu, může to pro ně mít negativní následky, o čemž musí být samozřejmě předem poučení.¹⁰⁴

Soudce má rovněž povinnost upozornit strany na procesní vady a následně poskytnout možnost zhojení těchto nedostatků. Materiální vedení řízení také zahrnuje postup soudu při odstraňování vad podání, nicméně konečný návrh, o kterém soud povede řízení, musí být vůlí procesní strany.¹⁰⁵

V rámci materiálního vedení řízení se jedná spíše o doplňující povinnost ve vztahu k povinnosti dotazovací a vysvětlovací.¹⁰⁶ „*Poučení při materiálním vedení řízení nalezneme v občanském soudním řádu zejména v § 118a, Lavický dále uvádí § 43.*“¹⁰⁷ Za obecné ustanovení poučovací povinnosti můžeme označit § 5 občanského soudního řádu,¹⁰⁸ dále se s ní můžeme setkat v řadě zvláštních ustanovení občanského soudního řádu, např. o možnosti ustanovení zástupce, o koncentraci řízení, o přípustnosti opravného prostředku a další.

Můžeme říci, že prostřednictvím poučovací povinnosti se do jisté míry realizuje ústavně zaručené právo na právní pomoc, kterou zakotvuje čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, či jak již několikrát judikoval Ústavní soud se řádným splněním obecné poučovací povinnosti naplňuje právo na spravedlivý proces.¹⁰⁹

¹⁰³ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. 198 s. ISBN 80-210-2539-5.

¹⁰⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 224 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

¹⁰⁵ LAVICKÝ, P. a kol. *Moderní civilní proces*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 64–69 s. ISBN 978-80-210-7601-3.

¹⁰⁶ LAVICKÁ, P. *Komparativní pohled na materiální vedení řízení s důrazem na vymezení poučovací povinnosti*. Časopis pro právní vědu a praxi. [Online]. 2017, č. 2, s. 275-284. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/7052>

¹⁰⁷ LAVICKÁ, P. *Komparativní pohled na materiální vedení řízení s důrazem na vymezení poučovací povinnosti*. Časopis pro právní vědu a praxi. [Online]. 2017, č. 2, s. 275-284. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/7052>

¹⁰⁸ Soudy poskytují účastníkům poučení o jejich procesních právech a povinnostech.

¹⁰⁹ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3. 1. 1996, sp. zn. I. ÚS 56/95

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 2. 9. 2010, sp. zn. II. ÚS 1617/10

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 1. 12. 2011, sp. zn. II. ÚS 1473/11

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 30. 5. 2013, sp. zn. IV. ÚS 2163/11

5.4. Dokazování a obstarávání informací

Dokazování je považováno za nejdůležitější část civilního procesu, protože právě prostřednictvím dokazování soud získává rozhodné skutkové poznatky, na nichž strany zakládají svá tvrzení, a kterým poté přiznává hodnotu pravdivosti v různé míře, dokonce až na hranici praktické jistoty, nebo naopak tato tvrzení považuje za nepravdivá. Ve sporném řízení, nemá soudce dominantní postavení v souvislosti s obstaráváním informací, neboť toto řízení je ovládáno zásadou projednací, nicméně postavení soudce je rozhodující a současně řídící. V důsledku toho rozhoduje o skutkových tvrzeních stran a jimi předložených důkazech, zdali jsou úplné a dostatečně určité, mají význam pro daný případ, či jsou bezvýznamné, neurčité, a proto mají být odmítnuty.¹¹⁰

5.4.1. Spolehlivost dokazování a skutkových okolností

Proto, aby mohl být naplněn účel civilního procesu, a to ochrana subjektivních soukromých práv a oprávněných zájmů, je nutné, aby byly pravdivě zjištěny všechny skutečnosti, které jsou důležité pro posouzení, zda uplatňované subjektivní právo vzniklo či nikoli. Soud tedy musí zjistit, zda existují skutečnosti, kterými hmotné právo zakládá vznik, zánik nebo změnu soukromoprávních vztahů. Jak již výše uvedeno, smyslem civilního procesu nemůže být ochrana fiktivních subjektivních práv vycházejících z nepravdivých skutkových okolností, a proto je na dokazování a důkazní prostředky kladen takový důraz.¹¹¹

Náš právní řád označuje za důkaz „všechny prostředky, kterými lze zjistit stav věci, může se jednat o výslech svědků, znalecký posudek, různé zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny, ohledání a výslech účastníků.“¹¹² Uvedené pojmy lze do jisté míry chápat širěji, např. jako listiny může být použito též grafu, plánu, tabulky, přestože charakter listiny nemají, nicméně pojem listina nemůžeme chápat tak široce, že by zahrnoval také např. vyšetřování, vyhledávání nebo sledování.

¹¹⁰ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. 77–79 s. ISBN 80-210-2539-5.

¹¹¹ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. 100–102 s. ISBN 80-210-2539-5.

¹¹² § 125 z. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Soudní dokazování je zákonnou úpravou poměrně omezený děj, nýbrž není to jediný faktor, který ovlivňuje spolehlivost rozhodných skutkových okolností zjišťovaných soudem. Neméně problematické je hodnocení důkazů, při kterém soudce musí spolehlivě zjistit, zda skutečnost, která je předmětem sporu, skutečně nastala, či nikoli.¹¹³ Soud zkoumá jednotlivá skutková tvrzení, jejich pravděpodobnost, nebo nepravdivost, hodnotí důkazy, může si tvrzení ověřit nebo dokonce vyvrátit, toto se děje na základě objektivních zákonitostí.

V soudní praxi se můžeme setkat se zákonitostmi kauzálními, které jsou prokazatelné a není o nich pochyb, avšak pokud je nutno prokázat související okolnosti, pak nastupují na řadu zákonitosti statistické, na jejichž základě soud hodnotí pravdivost skutkových tvrzení, tudíž mu napomáhají hodnotit důkazy dle jeho vnitřního přesvědčení na pravdivé a nepravdivé. Nicméně neexistuje pravidlo nebo poučka, která by udávala, v jakých případech, či za jakých podmínek má soud využít těch kterých zákonitostí. Např. dle § 120 odst. 3 občanského soudního řádu, soud může považovat za svá skutková zjištění tvrzení stran, která jsou shodná a dostatečně objasňují danou věc, tudíž není třeba dalšího dokazování, neboť soud tato tvrzení má za pravdivá.¹¹⁴ Soudce nemůže poznat absolutní pravdu, může se pouze domnívat o pravděpodobnosti rozhodných událostí, avšak pokud považuje určité tvrzení za prakticky jisté, může na jeho základě činit závěry.

Chtěla bych zmínit, že celý proces získávání informací o skutečnostech důležitých pro rozhodnutí, i když se to někomu může zdát, není vědeckým bádáním, neboť to představuje dlouhodobý neukončený proces, kterým se nejen získávají, ale rovněž prohlubují teoretické poznatky. Zatímco soud musí získat konečné a vyčerpávající poznatky o skutečnostech důležitých pro posouzení věci a vydání rozhodnutí, které bude odpovídat skutečným hmotněprávním poměrům, v krátkém časovém úseku.

Spolehlivost dokazování neboli zjišťování skutkového stavu je mnohdy problematické, v určitých případech musí soud provést důkazů více (např. výslech několika svědků o téže skutečnosti), neboť jen takovýmto způsobem může snížit riziko nespolehlivosti systému jako celku. Přesto, že je při objasňování skutkového stavu klíčová aktivita procesních stran, je nezbytné, aby tato byla doplněna

¹¹³ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. 102–103 s. ISBN 80-210-2539-5.

¹¹⁴ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. 62–65 s. ISBN 80-210-2539-5.

aktivitou soudu, především na úrovni plnění dotazovací, poučovací a vysvětlovací funkce, čímž není porušována zásada projednací, nýbrž je tak dán široký prostor pro uplatnění vhodné strategie a taktiky. Uvedeným postupem jsou do řízení vneseny jednotlivé prvky dokazování, což je žádoucí pro realizaci vysoce pravděpodobných poznatků při zjišťování skutečností důležitých pro posouzení a rozhodnutí daného sporu.¹¹⁵

5.4.2. Volné hodnocení důkazů

Zásada volného hodnocení důkazů dává soudci volnost a svobodu při hodnocení důkazů, jedinou povinností soudce je respektování pravidel logického myšlení, popřípadě také obecných zkušenostních poznatků, přesto zůstává převládajícím kritériem subjektivní přesvědčení soudce.¹¹⁶

Podle české právní úpravy „soud důkazy hodnotí podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti; přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci.“¹¹⁷

Zásada volného hodnocení důkazů vyplývá z čl. 82 Ústavy České republiky. Obecné soudy mají pravomoc volného uvážení, stejně tak provádění a hodnocení důkazů. Jen soudy tedy rozhodují, jaké skutečnosti jsou k dokazování podstatné, které důkazy provedou, zda je nezbytné doplnit dokazování, jaké skutečnosti mají za zjištěné, či které není třeba dokazovat. Do takového hodnocení důkazů, stejně tak přehodnocování závěrů obecných soudů, není zásadně oprávněn zasahovat ani Ústavní soud, přestože by s hodnocením nesouhlasil, neboť není další ani nejvyšší instancí v soustavě obecných soudů. Výjimkou by byl stav, kdy by skutkové závěry nebyly v souladu se zásadou spravedlivého procesu.¹¹⁸

Proces hodnocení důkazů je tedy založen na vnitřním přesvědčení soudce, které musí být založeno na rozumných základech, kdy tento celý postup musí přesvědčivě a podrobně odůvodnit ve svém rozhodnutí, tj. „*stručně a jasně vyloží, které skutečnosti má prokázány a které nikoliv, o které důkazy opřel svá skutková*

¹¹⁵ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. 104–106 s. ISBN 80-210-2539-5.

¹¹⁶ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. 107 s. ISBN 80-210-2539-5.

¹¹⁷ § 132 z. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

¹¹⁸ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 17. 5. 2016, sp. zn. I. ÚS 1437/15

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 1356/16

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 29. 11. 2016, sp. zn. II. ÚS 1113/16

zjištění a jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídil, proč neprovedl i další důkazy, jaký učinil závěr o skutkovém stavu a jak věc posoudil po právní stránce“¹¹⁹ tak, aby jej bylo možné případně přezkoumat, a tímto je poskytnuta určitá záruka, že soudce nebude postupovat svévolně, lehkomyšlně nebo s předsudky.

Tento požadavek byl několikrát judikován Ústavním soudem, jakožto základní předpoklad pro přezkum příslušného soudního rozhodnutí a současně podmínky řádného vedení řízení. Rozhodnutí vydané soudem musí tedy být srozumitelně a logicky odůvodněno a musí z něj být patrný nejen skutková zjištění a úvahy při hodnocení důkazů, ale i právní závěry. V případě, kdy by odůvodnění soudního rozhodnutí toto postrádalo, či by vykazovalo extrémní nesoulad mezi skutkovými zjištěními a právními závěry, anebo by postrádalo údaje o tom, o které důkazy soud opřel svá skutková zjištění, znamenalo by to nepřezkoumatelnost takového rozhodnutí a tato vada by mohla v konečném důsledku vést až k porušení ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.¹²⁰

Nepřezkoumatelnost rozhodnutí a současně tedy porušení práva na spravedlivý proces zakládá dle názoru Ústavního soudu také rozhodnutí odvolacího soudu, který přestože není vázán skutkovými zjištěními soudu prvního stupně, by dospěl k zcela odlišnému skutkovému závěru než soud prvostupňový, a to v důsledku provedení jen některých důkazů, aniž by toto počínání v odůvodnění svého rozhodnutí řádně vysvětlil. Tato situace by mohla vést k naprostému nesouladu mezi výsledky dokazování a skutkovým či právním závěrem.¹²¹

5.4.3. Míra důkazu a vnitřní přesvědčení soudce

Je třeba rozlišovat hodnocení důkazů, které je otázkou skutkovou a posuzuje, zda určitá skutečnost byla prokázána, od míry důkazu, jež je otázkou právní a určuje, kdy je důkaz podán. Tento rozdíl můžeme spatřit v případě

¹¹⁹ § 157 odst. 2 z. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

¹²⁰ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 26. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 176/96

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12. 10. 1998, sp. zn. IV. ÚS 304/98

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 17. 8. 2005, sp. zn. I. ÚS 403/03

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12. 1. 2016, sp. zn. III. ÚS 119/14

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 1356/16

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 19. 2. 2019, sp. zn. IV. ÚS 2906/18

¹²¹ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 20. 11. 2018, sp. zn. III. ÚS 1544/16

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 19. 2. 2019, sp. zn. IV. ÚS 2906/18

přezkumu věci v dovolacím řízení, kdy v tomto řízení se soud zabývá právě mírou důkazu, tedy nesprávným právním posouzením věci,¹²² nikoli hodnocením důkazů.¹²³ Takto se rovněž vyjadřuje Nejvyšší soud České republiky ve svých rozhodnutích, kdy často připomíná, že zjišťování a hodnocení rozhodujících skutečností je otázkou skutkových zjištění, která náleží soudům nižšího stupně, nikoli soudu dovolacímu, nýbrž ten je oprávněn přezkoumávat právní posouzení věci, s čímž se ovšem pojí nutnost zabývat se úvahami odvolacího soudu, které se vztahují k závěru o tom, zda jde o postup, jež vykazuje znaky diskriminace, libovůle či svévole, nebo nejsou nepřiměřené.¹²⁴

V literatuře se můžeme setkat s různými definicemi míry důkazu, např. „*Míra důkazu představuje obecné a abstraktní právní pravidlo určující, kdy lze skutečnost považovat za prokázanou, tj. kdy je důkaz podán.*“¹²⁵ Jiná uvádí, že míra důkazu tvoří objektivní předpoklad volného hodnocení důkazů a můžeme ji chápat jako sílu důkazu, která je potřebná k dokázání sporných skutečností.¹²⁶

Soud své rozhodnutí zakládá na skutečnostech, které v souladu se svým vnitřním přesvědčením považuje za prakticky jisté, tedy vysoce pravděpodobné na hranici jistoty, která se běžně uplatňuje v různých oblastech lidské činnosti.¹²⁷

„*V českém civilním procesu je základní pravidlo, určující míru důkazu, stanovena tak, že soud má považovat za dokázané pouze skutečnosti, jimž na základě svého svobodného vnitřního přesvědčení přízná hodnotu pravdivosti, tedy hodnotu vysoké pravděpodobnosti, odpovídající praktické jistotě.*“¹²⁸ V dnešní právní úpravě bychom však pojem praktická jistota našli jen stěží, avšak přibližuje se mu § 6 občanského soudního řádu, který pojednává o spolehlivém zjištění sporných skutečností mezi účastníky řízení. Z označení spolehlivého

¹²² § 241a odst. 1 z. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

¹²³ BRUNA, E. *Otázky právního procesu*. Praha: Leges, 2010. 22 s. ISBN 978-80-87212-40-0

¹²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 6. 2015, sp. zn. 28 Cdo 5389/2014

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6. 10. 2015, sp. zn. 28 Cdo 1787/2015

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 9. 2018, sp. zn. 28 Cdo 2288/2018

¹²⁵ BRUNA, E. *Otázky právního procesu*. Praha: Leges, 2010. 22 s. ISBN 978-80-87212-40-0

rovněž LAVICKÝ, P. *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017. 22 s. ISBN 978-80-7502-203-5.

¹²⁶ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. 107 s. ISBN 80-210-2539-5.

¹²⁷ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. 191 s. ISBN 80-210-2539-5.

¹²⁸ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. 171 s. ISBN 80-210-2539-5.

zjištění můžeme vyvodit požadavek vysoké míry pravděpodobnosti skutkových tvrzení.

Vnitřní přesvědčení soudce bývá charakterizováno jako psychický intelektuální postup, který nelze vyjádřit žádnými matematickými formulacemi. Soudcovské vnitřní přesvědčení se skládá ze tří komponentů: z osobní životní zkušenosti soudce, ze speciálních poznatků, jež soudce nabyt, a z uplatnění průměrných zkušeností a vědomostí rozumného člověka jako člena lidského životního společenství.¹²⁹

Vnitřní přesvědčení soudce je založeno na jistotě objektivní neboli pravděpodobnostní a subjektivní, která vychází z osobnosti soudce. Proto, aby bylo možné dosáhnout objektivního výsledku poznání, na jehož základě bude vydáno soudní rozhodnutí odpovídající skutečným hmotněprávním poměrům, jsou na osobu soudce kladeny určité subjektivní požadavky, jako např. rozvážnost, rozumnost, respektování pravidel logického myšlení, nebo přehled o lidských životních vztazích.¹³⁰

¹²⁹ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. 113–116 s. ISBN 80-210-2539-5.

¹³⁰ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. 145–147 s. ISBN 80-210-2539-5.

6. Rozdíl mezi formální a materiální pravdou

Nalézání pravdy, jakožto cíl civilního procesu, zůstává stále otázkou spornou. Někteří autoři se přiklánějí spíše k požadavku ochrany subjektivních práv, jiní zase k zajišťování objektivního právního řádu, či vytváření právního míru a právní jistoty. V případě, že by cílem civilního procesu bylo zjištění pravdy, nemohlo by být užito různých ustanovení a zásad, které by se dokonce dostaly do rozporu. V některých případech ani soud pravdu nehledá, neboť nemusí, či dokonce nesmí. Většinový názor je takový, že účelem civilního soudního řízení je poskytování ochrany subjektivním soukromým právům a od tohoto základního cíle se odvíjí různé další dílčí aspekty, jako např. pravdivé objasnění rozhodných skutkových okolností.¹³¹

6.1. Pojem pravda

Dříve, než se zaměřím na rozdílnou koncepci obou zásad, myslím si, že by bylo vhodné se nejprve okrajově věnovat samotnému pojmu pravda, který je pojmem filozofickým s neurčitým, nestálým a individuálním obsahem.¹³²

Požadavek pravdivého zjištění skutkového stavu v civilním soudním řízení vychází z tradiční korespondenční teorie pravdy, kterou již Aristoteles chápal jako shodu myšlení s jeho předmětem. V osvícenství se vycházelo z předpokladu, že skutečnost vnějšího světa má určitý řád, který je lidský rozum stále podrobněji schopen poznávat, což vedlo k tomu, že civilní proces vycházel z objektivistického chápání světa, poznání a pravdy. Korespondenční teorie pravdy uváděla, že lidská tvrzení jsou buďto pravdivá, nebo nepravdivá, přičemž pravdivost může být ověřena kritickým myšlením, které zpracovává získané informace. Na základě objektivistického realismu je pravdivost pojímána jako shoda či korespondence mezi určitým tvrzením a objektivním světem.

¹³¹ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. 151–154 s. ISBN 80-210-2539-5.

¹³² WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 81 s. ISBN 978-80-7502-298-1.

Dále rozvíjející se přístup vedl ke vzniku obecné teorie pravdy, jejímž předpokladem bylo lidské myšlení, které již chápalo skutečnosti jako celek, a tím si dovedlo vytvořit pravdivý a úplný popis skutečné podoby.¹³³

Po filozofické stránce můžeme rozlišovat absolutní, relativní či objektivní pravdu. Lidé mohou poznat pravdu objektivní, která je vyjádřením poměru mezi pravdou absolutní a relativní, a není pravdou definitivní, protože poznání pravdy lze chápat jako proces, díky kterému se můžeme přiblížit k určitému myšlení a jeho objektu. Tímto procesem se vlastně snažíme poznat pravdu absolutní, ale v konečném důsledku však zjišťujeme pouze nové pravdy relevantní. Jestliže zjištěná relativní pravda je odrazem objektivní reality, pak v sobě zahrnuje také prvky pravdy absolutní, nicméně nikdy ne celou. Absolutního poznání nikdy nemůže být dosaženo přímo, ale pouze prostřednictvím poznání relativního.¹³⁴

6.2. Zásada materiální pravdy

Zásada materiální pravdy se začala objevovat v souvislosti s inkvizičním procesem, svou podobu získávala zhruba od 13. století a kodifikována byla trestním řádem Karla V. *Constitutio criminalis Carolina*. Na základě materiální pravdy byl soud povinen učinit rozhodnutí, které se mělo zakládat na objasněném skutkovém stavu. Současně však nebyla stanovena povinnost respektovat absolutní zjišťování určitých poznatků, což z materiální pravdy činilo pravdu subjektivní, ke které se soudce dopracoval vytvářením představy o celé věci. Opomíjela se důležitá fakta, a tím došlo k odklonu od zjišťování objektivní pravdy.¹³⁵

Pojem materiální pravda v sobě zahrnuje „*hodnocení výsledků důkazního řízení, tak aby byl řádně zjištěn skutkový stav věci.*“¹³⁶ Zásada materiální pravdy tedy určuje za cíl civilního procesu zjištění skutečného stavu věci a na základě této skutečné pravdy rozhodnout. Tento požadavek však je v mnohých případech problematický, či až dokonce nereálný, neboť by znamenal nevydání žádného

¹³³ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. 11 s. ISBN 80-210-2539-5.

¹³⁴ BRUNA, E. *Otázky právního procesu*. Praha: Leges, 2010. 90–91 s. ISBN 978-80-87212-40-0

¹³⁵ BRUNA, E. *Otázky právního procesu*. Praha: Leges, 2010. 92 s. ISBN 978-80-87212-40-0

¹³⁶ BRUNA, E. *Otázky právního procesu*. Praha: Leges, 2010. 93 s. ISBN 978-80-87212-40-0

rozhodnutí soudem, čímž by ovšem došlo k odepření spravedlnosti. Zároveň každá zásada civilního procesu zaujímá své nezastupitelné a nenahraditelné postavení.

V historickém vývoji celého civilního procesu bylo na materiální pravdu nahlíženo různě, byla dokonce považována za hlavní a nadřazenou zásadu, jež řídila všechny druhy civilního procesu, ale o tom jsem se již zmiňovala v předchozích kapitolách.

V současné době je zjištění pravdy považováno za jakýsi sledovaný cíl, než že by se jednalo o stěžejní zásadu celého procesu, neboť pro rozhodnutí soudu jsou rozhodné i jiné skutečnosti. Zásada materiální pravdy tvoří spolu s ostatními zásadami a principy celek, jež se prolíná celým právním řádem, tudíž musí být s ostatními zásadami kompatibilní. Spravedlivou ochranu subjektivních práv nezaručí jen zásada materiální pravdy sama o sobě, nýbrž síla rozpoložená do různých zásad.

Ve sporném řízení je vlivem zásady dispoziční a projednací upuštěno od zásady materiální pravdy. Toto řízení je spíše spjato se subjektivní pravdou stran, kdy o této pravdě se obě procesní strany snaží soud přesvědčit.¹³⁷

6.3. Zásada formální pravdy

„K otázce formální pravdy v civilním soudním řízení se procesní právní věda již po dobu téměř dvou století vždy znovu vrací, aniž by bylo možno říci, že se přiblížila jejímu konečnému a definitivnímu řešení.“¹³⁸

Zásada formální pravdy je opakem zásady materiální pravdy, avšak ani touto zásadou není ovládán český civilní proces. Jasným prvkem formální pravdy je, pokud je soudu známo, že jeho rozhodnutí se nejspíše neshoduje s pravdou objektivní. V praxi se může jednat o případ pasivity účastníků, uznání žalobního nároku žalovaným, či souhlasná skutková tvrzení, čím je fakticky omezena možnost zjištění pravdy, neboť je tímto soud zbaven práva i povinnosti tato skutková zjištění dokazovat. Dalším typickým příkladem je, když byl žalovaný vyzván, necht' se

¹³⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. 76–77 s. ISBN 978-80-7380-538-8.

¹³⁸ MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 194 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, řada teoretická, sv. č. 184. ISBN 80-210-1628-0.

vyjádří k žalobě, byla mu k tomuto úkonu poskytnuta lhůta a současně byl poučen o možném následku nevyjádření se. Přesto žalovaný zašle soudu své stanovisko k celé věci opožděně, což má za následek vydání rozsudku pro uznání, neboť ve smyslu § 114b odst. 5 občanského soudního řádu, nevyjádření žalovaného se považuje za uznání nároku, který je proti němu uplatňován.¹³⁹

Význam formální pravdy v civilním řízení byl zprvu objasněn jako realizace cíle a účelu zásady projednací, na jejímž základě má být rozhodnutí soudu založeno na subjektivní pravdě stran, tedy na skutečnostech uvedenými stranami, ať již pravdivými či nepravdivými, přičemž nebylo přihlíženo ke vztahu práva procesního a hmotného, potažmo ani k ochraně skutečných hmotných práv. Je nutno si uvědomit, že „*zavazuje-li zákon soudce, aby vycházel ve svém rozhodnutí ze skutečností uvedených stranami a omezil se na jejich přednesy a mohou-li strany určovat, co má být vysvětleno, pak záleží především na tom, co strany jako pravdu nebo nepravdu chápou či tvrdí.*“¹⁴⁰

Formální pravda měla být charakteristická pro civilní proces, neboť představovala nakládání skutkovým stavem, zatímco na zásadu materiální pravdy bylo nahlíženo pouze v souvislosti s uplatňováním zásady vyšetřovací.

Přestože se pojem formální pravda užívá nejen v teorii, ale rovněž v praxi téměř dvě století, nikdy nebyl přímo definován, ale pouze spojován se soudním rozhodnutím, které se nemá zakládat na vnitřním přesvědčení soudce o skutkovém stavu v důsledku volného hodnocení důkazů, jelikož toto není rozhodující, když strany mohou určovat pravdivost těch kterých skutečností. Vydání konečného rozhodnutí ve věci závisí na určitých formálních pravidlech.

S formální pravdou je spojeno uplatnění různých institutů, jako např. právní domněnky, fikce, rychlost řízení. Procesní strany by měly mít zájem na objasnění a vysvětlení určitých skutečností tak, jak se odehrály v minulosti, ovšem nikoli na jejich fiktivním utváření, neboť by tímto celý soudní proces ztratil svůj pevný objektivní základ.¹⁴¹

¹³⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. 77 s. ISBN 978-80-7380-538-8.

¹⁴⁰ MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 194 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, řada teoretická, sv. č. 184. ISBN 80-210-1628-0.

¹⁴¹ MACUR, J. *Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu*. Bulletin advokacie. [Online]. 1998, č. 9, 13–15 s. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/files/178/BA_98_09.pdf

6.4. Současná právní úprava

Rozdílem mezi materiální a formální pravdou není tedy to, zda je pravda sama o sobě v jednotlivých řízeních zjišťována, neboť ta se zjišťuje v každém soudním řízení, ať již ve sporném nebo nesporném, avšak je rozhodné, zda objasňování pravdivého stavu nic nebrání, či zda musí být dodrženy přesně stanovené zásady a formy, aby mohla být pravda zjištěna.

Podle zásad materiální a formální pravdy nelze striktně rozlišit řízení sporné a nesporné, neboť se nejedná o vůdčí zásady, ale mělo by na ně být nahlíženo v souvislosti s dalšími zásadami, které ovlivňují civilní řízení. Přesto můžeme do jisté míry považovat zásadu materiální pravdy spíše typickou pro řízení nesporná, neboť na zjištění objektivní pravdy je veřejný zájem, zatímco řízení sporné klade větší důraz na účastníky řízení a jejich odpovědnost.

Výchozím ustanovením je § 153 odst. 1 občanského soudního řádu, který nám říká, že soud rozhoduje na základě zjištěného skutkového stavu věci. Soud tedy musí zjistit skutkový stav, který právě odpovídá ať již materiální, nebo formální pravdě.

Dále bych chtěla uvést § 120 občanského soudního řádu, ve kterém můžeme nalézt prvky obou pravd. Zatímco v odst. 2 je zřejmá aktivní úloha soudu ohledně zjištění objektivní pravdy, kdy tento může provést i jiné než účastníky navržené důkazy v případech, kdy jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu, odst. 3 stanovuje, že soud může též vzít za svá skutková zjištění shodná tvrzení účastníků. Z uvedeného je patrné, že ohledně stejných skutkových tvrzení nemusí probíhat dokazování, ovšem za předpokladu, že nejsou-li o těchto tvrzeních důvodné pochybnosti, přesto však právní posouzení celé věci vždy náleží soudu.

V pramenech civilního práva procesního jsem rovněž uvedla zákon o zvláštních řízeních soudních, proto mi přijde vhodné zde uvést také ustanovení § 20 odst. 1, dle kterého je soud povinen zjistit všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí a není omezen pouze na ty uváděné účastníky, tzn. že soud provádí i jiné důkazy, než jen výslovně navržené,¹⁴² z čehož je zřejmý požadavek zásady

¹⁴² Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 1356/16

materiální pravdy, stejně jako z § 21¹⁴³ či § 28 odst. 1.¹⁴⁴ Naopak prvky zásady formální pravdy, jak již shora uvedeno jsou především patrné z institutů rozsudek pro uznání, nebo zmeškání, kdy tyto zákon o zvláštních řízeních soudních vylučuje, a to v § 25 odst. 2.

6.5. Judikatura

Jak jsem již výše uvedla zásady formální a materiální pravdy nejsou pro řízení klíčové, jak tomu bylo v minulosti, kdy k tomuto názoru se přiklonil také Ústavní soud, který v případě,¹⁴⁵ kdy nebylo odvolacím soudem vyhověno návrhu stěžovatelky na provedení důkazu v tomto řízení, což považovala za nesprávný postup, neboť podle stěžovatelky došlo k porušení hlavního principu soudního řízení, a to principu nalézání spravedlnosti. Z ústavní stížnosti nebylo zřejmé, zda stěžovatelka pojem spravedlivé soudní rozhodnutí chápe ve smyslu ústavně zaručeného základního práva na spravedlivý proces, nebo má na mysli takové rozhodnutí, které by bylo vydáno v souladu s principem materiální pravdy. Ústavní soud stížnost odmítl a ve svém závěru uvedl, že princip materiální pravdy není ostatním principům civilního řízení nadřazen, a že poznání pravdivosti je ovšem důležité, avšak i to je limitováno, např. principem hospodárnosti (rychlosti) řízení.

Dále bych chtěla uvést, myslím si, zajímavý případ,¹⁴⁶ ve kterém se Ústavní soud zabýval návrhem Okresního soudu Ústí nad Orlicí na zrušení části ustanovení § 131 odst. 1 občanského řádu soudního,¹⁴⁷ neboť jej pokládal za rozporuplné s ústavním pořádkem, respektive s právem na spravedlivý proces, protože neumožňuje výslech účastníka účastníkem jiným, pokud první účastník odmítne. Ústavní stížnost byla Ústavním soudem zamítnuta s dvěma zásadními argumenty a to, že sporné řízení vychází ze zásady projednací a úspěch procesní strany je podmíněn povinností tvrzení a důkazní, kdy z uvedeného je patrné, že výslech účastníka řízení je podpůrným důkazem a skutečnosti pomocí něj zjištěny nelze

¹⁴³ Soud provede i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než byly účastníky navrhovány.

¹⁴⁴ V odvolacím řízení mohou být uváděny nové skutečnosti a důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně. K novým skutečnostem nebo důkazům odvolací soud přihlédne, i když nebyly uplatněny.

¹⁴⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2013, sp. zn. III. ÚS 2749/12

¹⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 1. 2005, Pl. ÚS 37/03

¹⁴⁷ Důkaz výslechem účastníků může soud nařídít, jestliže dokazovanou skutečnost nelze prokázat jinak a jestliže s tím souhlasí účastník, který má být vyslechnut.

prokázat provedením důkazu jiného. Také závisí na ochotě účastníka řízení, zda bude vypovídat, do čehož nemůže být nucen proti své vůli. Dle názoru Ústavního soudu není část napadeného usnesení v rozporu s ústavním pořádkem, neboť právo na spravedlivý proces tímto narušeno není. V rámci spravedlivého procesu má každý právo seznámit se s jakýmkoli důkazem a rovněž se k němu může vyjádřit, a pokud nedá účastník souhlas se svým výsledkem, nejsou tím dotčena práva protistrany. Účelem výslechu účastníka by mělo být přesvědčit soud o pravdivosti skutkových tvrzení v případě, kdy nelze materiální pravdu ve sporu prokázat jiným způsobem. Nicméně v případě, kdy by mohl být výslech účastníka proveden proti jeho vůli k prokázání materiální pravdy, není jisté, zda by takovýto důkaz mohl být tím určujícím pro svou míru jistoty, dle něhož soudce ve věci rozhodne.

Naproti tomu se Nejvyšší soud České republiky zabýval zásadou formální pravdy, kdy svým rozhodnutím¹⁴⁸ zrušil rozsudky okresního a krajského soudu, neboť vyhověl důvodu dovolání, a to nesprávné aplikaci ustanovení § 127 občanského soudního řádu, podle kterého má soud ustanovit znalce v případě, že rozhodnutí věci závisí na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí. Celý spor vznikl nárokovaním žalobce na náhradu škody, která mu měla vzniknout na jeho osobním vozidle při dopravní nehodě s vozidlem žalované. V průběhu celého řízení byla provedena řada důkazů, především výslechů, po jejichž vyhodnocení dospěl soud k závěru, že žalobce neprokázal zavinění dopravní nehody žalovanou. Další důkazy, které by toto mínění potvrdily, či naopak vyvrátily, ovšem provedeny nebyly, neboť i přes poučení soudu je žalobce nenavrhl. Nakonec byla žaloba zamítnuta a toto rozhodnutí potvrdil také soud druhého stupně, který se ztotožnil se skutkovými zjištěními i právními závěry soudu prvního stupně. Avšak současně doplnil, že ve sporném řízení mají účastníci povinnost tvrzení a důkazní, a v případě jejich nedodržení, jsou soudem poučeni a vyzváni ke splnění těchto povinností. Nicméně, protože nebylo žalobcem navrženo vypracování znaleckého posudku, soud rozhodl pouze na základě důkazů provedených, kterými nebyla prokázána odpovědnost žalované za vznik škody. Nejvyšší soud celou věc uzavřel tím, že přestože je sporné řízení ovládáno dispoziční zásadou, kdy účastník je povinen označit k prokázání svých tvrzení potřebné důkazy, jinak to může vést k pro něj nepříznivému soudními rozhodnutí, tak ani sporné řízení není ovládáno absolutní zásadou formální pravdy, aby byl soud

¹⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2007, sp. zn. 25 Cdo 1948/2005

odkázán pouze na důkazní návrhy účastníků. Soudu je umožněno, aby sám provedl i jiné než jen účastníky navržené důkazy, je-li to potřebné ke zjištění rozhodných skutečností.

Z ústavněprávního hlediska můžeme říci, že problematika materiální a formální pravdy souvisí s právem na spravedlivý proces, kterým se Ústavní soud zabývá pouze v případě, pokud nebyly dodrženy podmínky při hodnocení důkazů, což by mělo za následek rozpor mezi skutkovým zjištěním a právními závěry.

7. Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala materiálním vedením řízení, jakožto činností soudu, která je zaměřena na samotný průběh řízení, tak aby mohl být naplněn hlavní cíl a účel celého civilního procesu, kterým je vydání věcně správného rozhodnutí soudu. Tomuto však předchází zjištění skutkového stavu co nejvíce blížícího se stavu skutečnému, což se děje za pomoci shromáždění a zpracování skutkových tvrzení a důkazních návrhů, kdy v tomto celém procesu je důležitá aktivní role soudu.

V souvislosti s výše uvedeným je pak zřejmé, že na osobu soudce jsou kladeny nejen určité požadavky, co do jeho osoby, ale především mu jsou uloženy povinnosti, jejichž splněním se zaslouží o to, že bude jeho rozhodnutí vycházet z co nejlépeji objasněného skutkového stavu.

Touto závěrečnou kapitolou bych se ráda ohlédla zpětně za jednotlivými oddíly své práce, které bych tímto ráda níže shrnula a vytyčila jednotlivé dosažené a stěžejní cíle celé práce.

Celá problematika materiálního vedení řízení je poměrně obsáhlá, proto jsem se rozhodla začít historickým vývojem, ve kterém věnuji pozornost jednotlivým právním předpisům upravujícím civilní proces, které v minulosti platily na našem území. Současně jsem se zabývala vývojem klíčových zásad civilního procesu s důrazem na zásadu materiální pravdy, která byla dlouho dobu stěžejní zásadou civilního procesu.

Historické pojetí poté přechází do současné právní úpravy civilního procesu, kdy v této třetí kapitole jsem považovala za nutné vymezit základní pojmy civilního procesu, včetně jeho cíle a účelu, samotné rozdělení řízení, základní principy a zásady typické pro materiální vedení řízení, a v neposlední řadě konečně prameny civilního práva procesního, a to z toho důvodu, že v následujících kapitolách je s nimi pracováno. Bez jejich vymezení by práce ztrácela požadavek logického a systematického členění.

Dále práce pojednává o věcném záměru procesní právní úpravy s důrazem na vymezení role soudu v civilním soudním řízení, jeho úkonů, či možných následků v případě nedostatečného materiálního vedení řízení. Do této části práce jsem rovněž zahrnula, jaké požadavky jsou kladeny na nový procesní kodex.

Přestože jsou všechny kapitoly této práce koncipovány na předmětné materiální vedení řízení, dovolím si tvrdit, že zásadním oddílem je kapitola pátá pojednávající o zjišťování skutkového stavu, neboť se jedná o tu část soudního řízení, kde je z pohledu materiálního vedení řízení patrná aktivní role soudu v souvislosti s vyčerpávajícím projednáním věci. Z toho důvodu jsem v této kapitole popsala základní znaky materiálního vedení řízení, porovнала ho s právní úpravou našich zahraničních sousedů, či dokonce jsem vymezila rozdíly s formálním vedením řízení. V návaznosti na uvedené jsem se zaměřila na vysvětlovací, dotazovací a poučovací povinnost soudu, jakožto prostředek realizace materiálního vedení řízení, a dále pak na související dokazování, volné hodnocení důkazů a vnitřní přesvědčení soudce.

V poslední kapitole před tímto závěrem jsem pak nejen vymezila pojem pravda, ale rovněž shrnula rozdíly mezi materiální a formální pravdou, přičemž jsem se pokusila celý oddíl doplnit o zajímavá soudní rozhodnutí Ústavního soudu a Nejvyššího soudu České republiky.

V závěru bych chtěla tuto diplomovou práci porovnat se svým původním záměrem, tedy zda se mi ji podařilo vytvořit tak, jak jsem si zprvu představovala. K tomuto mohu dodat pouze toliko, že přestože by se dala práce dále zdokonalovat a případně rozšířit o další pasáže, myslím si, že vybrané téma jsem objasnila rozumně a podrobněji, než jsem ze začátku zamýšlela, nebo jsem se o to alespoň ze všech sil snažila.

Resumé

In my diploma thesis I have dealt with the material conduction of the proceedings, such as the activity of the court, which is focused on the course of the proceedings so that the main objective and purpose of the whole civil process can be fulfilled. That is the issue of the correct court decision. However, this is preceded by the establishment of the facts as close as possible to the actual situation with the help of gathering and processing the factual claims and evidence, where the active role of the court is important in this entire process.

Like its mentioned above, it is clear that not only certain requirements are imposed on the person of the judge, but above all, obligations are imposed on him, whose fulfillment merits that his decision is based on the facts as fully elucidated as possible.

With this final chapter I would like to look back at the individual sections of my work, which I would like to summarize below and point out the individual milestones and objectives of my work.

The whole issue of material conduction of the proceeding is quite extensive, so I decided to start with the historical development. I paid attention to the individual legal regulations regulating the civil process, which were in the past applied in our country. At the same time, I followed up with the development of the key principles of the civil process with an emphasis on the principle of material truth, which for a long time was the core principle of the civil process.

The historical concept then goes into the current civil process legislation, when in the third chapter I considered it necessary to define the basic concepts of the civil process including its purpose, the division of conduction itself, the basic principles and principles typical for material conduction of the proceedings and finally, last sources of civil procedural law. These are mentioned because they are dealt with in the following chapters. Without their definition, work would lose the requirement of a logical and systematic order.

Furthermore, the thesis deals with the substantive intention of the procedural law with the emphasis on defining the role of the court in civil court proceedings, its acts or possible consequences in the case of insufficient material conducton.

I also included in this part of the thesis which requirements are placed on the new procedural code.

Although all the chapters of this work are conceived as the subject matter of the proceedings, I would insist that the fifth chapter on the establishment of the facts is an essential part of the proceedings, where the active role of the court is apparent from the point of view of material conduction of the proceedings. For this reason in this chapter I have described the basic features of material conduction of the proceeding, compared it to legal legislation of our foreign neighbors or even defined the differences with formal conduction of the proceeding. Following this, I focused on the explanatory, questioning, and instructive duty of the court as a means of material conduction of the proceedings, as well as on related evidence, free evaluation of evidence, and internal judgment of the judge.

In the last chapter before this conclusion, I not only defined the basic concept of truth, but also summarized the differences between material and formal truth, which I tried to support with the law cases of the Constitutional Court and the Supreme Court of the Czech Republic.

In conclusion, I would like to compare this diploma thesis with my original intention, whether I managed to create it as I initially imagined. I can only add to this that even though the work could be further refined and possibly expanded with additional passages, I think that I have described the selected topic in a more sensible and detailed way than I intended, or at least I have tried as hard as I could.

Seznam použité literatury

Knižní literatura

- BRUNA, E. *Otázky právního procesu*. Praha: Leges, 2010. 208 s. ISBN 978-80-87212-40-0.
- FIALA, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Universita Karlova, 1974. 102 s.
- HORA, V. *Československé civilní právo procesní. Díl 1, Nauka o organizaci a příslušnosti soudů, se stálým zřetelem ke Slovensku a Podkarpatské Rusi*. Praha: nákladem vlastním / Všehrad, 1934. 217 s. ISBN 978-80-7357-540-3.
- LAVICKÝ, P. a kol. *Moderní civilní proces*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 268 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia; sv. č. 499. ISBN 978-80-210-7601-3.
- LAVICKÝ, P. (eds.) *Současnost a perspektivy českého civilního procesu: sborník statí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 128 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia; sv. č. 502. ISBN 978-80-210-7686-0.
- LAVICKÝ, P. *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017. 272 s. ISBN 978-80-7502-203-5.
- MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, 219 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, řada teoretická, sv. č. 247. ISBN 80-210-2539-5.
- MACUR, J. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 203 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, řada teoretická, sv. č. 256. ISBN 80-210-2824-6.
- MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 233 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, řada teoretická, sv. č. 184. ISBN 80-210-1628-0.

- WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací.* 9. Aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 648 s. ISBN 978-80-7502-298-1.
- ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní.* 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 621 s. ISBN 978-80-7380-714-6.
- ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. 279 s. ISBN 978-80-7380-538-8.

Právní předpisy

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
- Zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní) ve znění předpisů jej měnících a doplňujících do dne 31. 12. 1947
- Zákon č. 318/1948 Sb., o zlidovění soudnictví
- Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád)
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

Internetové zdroje

- *Ideová východiska věcného záměru civilního řádu soudního.* [Online]. Dostupné z: <https://crs.justice.cz/ideova-vychodiska/>

- JÁNOŠÍKOVÁ, P.; KNOLL, V. *Kodifikace a vývoj občanského práva procesního v 18. a 19. století*. In: Rakousko-uherské vyrovnání 1867 a jeho státoprávní důsledky v českých zemích a na Slovensku. Sborník příspěvků ke 140. výročí rakousko-uherského vyrovnání. Eds. Karel Schelle – Ladislav Vojáček, KEY Publishing s.r.o., Ostrava 2007. Dostupné z:
https://www.academia.edu/1494480/Kodifikace_a_v%C3%BDvoj_ob%C4%8Dansk%C3%A9ho_pr%C3%A1va_procesn%C3%ADho_v_18._a_19._stolet%C3%AD_Res_A_Developpement_of_the_Codification_of_the_Civil_Procedure_in_19th_century
- *Krok za krokem k novému civilnímu řádu soudnímu*. [Online]. Dostupné z:
<https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/krok-za-krokem-k-novemu-civilnimu-radu-soudnimu>
- LAVICKÁ, P. *Komparativní pohled na materiální vedení řízení s důrazem na vymezení poučovací povinnosti*. Časopis pro právní vědu a praxi. [Online]. 2017, č. 2, 275–284 s.
Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/7052>
- LAVICKÝ, P. *Funkční vazby občanského práva hmotného a procesního*. Disertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. 2007. Vedoucí práce Jan Hurdík, 285 s.
Dostupné z:
https://is.muni.cz/th/11233/pravf_d/Funkcni_vazby_obcanskeho_prava_hmotneho_a_procesniho.pdf
- MACUR, J. *Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu*. Bulletin advokacie. [Online]. 1998, č. 9, 6–17 s.
Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/files/178/BA_98_09.pdf
- *Nový civilní řád soudní*. Bulletin advokacie. [Online]. publikováno 4. 12. 2017.
Dostupné z:
<http://www.bulletin-advokacie.cz/novy-civilni-rad-soudni?browser=full>
- *Pelikán představil novou komisi pro přípravu občanského soudního řádu*. [Online]. Dostupné z:
<http://www.ceska-justice.cz/2016/04/pelikan-predstavil-novou-komisi-pro-pripravu-obcanskeho-soudniho-radu/>

- Právníký slovník. [Online]. Dostupné z:
https://pravnickyslovník.cz/Tituln%C3%AD_strana
- VÁŽNÝ, F. *Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských. Ročník šestý, od čísla 3355 do čísla 4520, obsahující rozhodnutí z roku 1924.* Praha. 1925
Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4358>
- VÁŽNÝ, F. *Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských. Ročník jedenáctý, od čísla 8599 do čísla 9502, obsahující rozhodnutí z roku 1929.* Praha. 1930
Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4348>
- *Věcný záměr civilního řádu soudního.* [Online]. Dostupné z:
<https://crs.justice.cz/#cast-2-rizeni-pred-soudem-prvniho-stupne>

Soudní rozhodnutí

- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3. 1. 1996, sp. zn. I. ÚS 56/95
Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-56-95>
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 19. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 104/96
Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-104-96>
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 26. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 176/96
Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-176-96>
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12. 10. 1998, sp. zn. IV. ÚS 304/98
Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=4-304-98>
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 11. 1. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 37/03
Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=pl-37-03>
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 17. 8. 2005, sp. zn. I. ÚS 403/03
Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-403-03>

- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 2. 9. 2010, sp. zn. II. ÚS 1617/10
Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-1617-10>
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 1. 12. 2011, sp. zn. II. ÚS 1473/11
Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-1473-11>
- Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 17. 1. 2013, sp. zn. III. ÚS 2749/12
Dostupné z: https://nalus.usoud.cz:443/Search/GetText.aspx?sz=3-2749-12_1
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 30. 5. 2013, sp. zn. IV. ÚS 2163/11
Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=4-2163-11>
- Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 4. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 1642/14
Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-1642-14_1
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. I. ÚS 4004/14
Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-4004-14_1
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12. 1. 2016, sp. zn. III. ÚS 119/14
Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-119-14>
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 17. 5. 2016, sp. zn. I. ÚS 1437/15
Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-1437-15_2
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 1356/16
Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-1356-16_2
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 29. 11. 2016, sp. zn. II. ÚS 1113/16
Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-1113-16>

- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 20. 11. 2018, sp. zn. III. ÚS 1544/16
Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-1544-16_1
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 15. 1. 2019, sp. zn. III. ÚS 2634/18
Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-2634-18_1
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 19. 2. 2019, sp. zn. IV. ÚS 2906/18
Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=4-2906-18_2
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 4. 2007, sp. zn. 25 Cdo 1948/2005
Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/969C90A360D669F9C1257A4E006A6CD4?openDocument&Highlight=0,
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 6. 2015, sp. zn. 28 Cdo 5389/2014
Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/F02C7E518DF67C45C1257EB50030D0EF?openDocument&Highlight=0,null,hodnocen%C3%AD,d%C5%AFkaz%C5%AF
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6. 10. 2015, sp. zn. 28 Cdo 1787/2015
Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/19BE5B9A0D86607DC1257F1B0036374B?openDocument&Highlight=0,null,hodnocen%C3%AD,d%C5%AFkaz%C5%AF
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 9. 2018, sp. zn. 28 Cdo 2288/2018
Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/6F0CFD4E85FE5838C125836000230CED?openDocument&Highlight=0,null,hodnocen%C3%AD,d%C5%AFkaz%C5%AF